

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vývoj české křesťanské hudby po Druhém vatikánském koncilu

Development of Czech Christian Music after the Second Vatican Council

Barbora Viktorinová

Vedoucí práce: PhDr. Magdalena Saláková, PhD.

Studijní program: Specializace v pedagogice (B7507)

Studijní obor: B AJ-HV (7507R036, 7504R233)

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Vývoj české křesťanské hudby po Druhém vatikánském koncilu vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 18. 4. 2019

Děkuji PhDr. Magdaleně Salákové, PhD. za odborné vedení práce, vstřícnost i velmi cenné rady a podněty. Rovněž děkuji P. Jiřímu Smolkovi a své sestře Anně a mamince Michaele za důkladnou korekturu práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vývojem české křesťanské hudby po Druhém vatikánském koncilu. Zaměřuje se na rozlišení pojmů duchovní a liturgická hudba. Srovnává, jak se proměňovalo vnímání liturgické hudby od židovského náboženství, přes rané křesťanství, středověk a novověk, až po začátek Druhého vatikánského koncilu. Věnuje se také samotnému Druhému vatikánskému koncilu, jeho přínosu, a jakými změnami přispěl v oblasti liturgické hudby. Zaměřuje se na používání liturgické hudby v českých zemích a seznamuje s pravidly pro používání liturgické hudby, která se týkají především mši svatých za doprovodu kytary či jiných nástrojů než varhan. Zároveň práce zmiňuje mše svaté s dětmi.

Dále se práce zaměřuje na reakci na Druhý vatikánský koncil ze strany Petra Ebena a jeho *Truvérské mše*. Na to navazuje popis křesťanských kapel těsně po Druhém vatikánském koncilu – Ztracené kapely a skupiny Učedníci. Práce se také věnuje současnému vývoji české křesťanské hudební scény. Zahrnuje popis některých křesťanských schol od počátku nového tisíciletí, mezi něž patří Kapela Příchovice, Schola brněnské mládeže a skupina Adorare. V práci jsou popsány materiály pro výběr písní pro liturgii i jiné příležitosti. Práce zahrnuje výčet dostupných zpěvníků, obsahuje příklady výběru písní, a databázi českých křesťanských písní spolu s elektronickým klíčem, který pomáhá vyhledávání liturgické hudby.

KLÍČOVÁ SLOVA

Druhý vatikánský koncil; liturgická hudba; mše s doprovodem rytmických nástrojů; české scholy; elektronický klíč pro vyhledávání křesťanských písní

ABSTRACT

This Bachelor thesis aims to describe the development of Czech Christian music after the Second Vatican Council. Firstly, it describes the terms spiritual and liturgical music. The thesis then compares the music from the Jewish religion and through the times of Christianity until the Second Vatican Council. Also, there is described the Second Vatican Council, its contribution and the changes in terms of liturgical music. Furthermore, the thesis is focused on the use of liturgical music in the Czech Republic, and it describes the rules for using liturgical music in liturgy with the use of rhythmical instruments; it also explains the liturgy with children and music used for this purpose.

The thesis describes the reaction on the Second Vatican Council by the composer Petr Eben and his *Trouvere mass*; and the Christian bands early after the Council – Ztracená kapela and Učedníci. Also, there is described the current Czech Christian music and the scholas as KaPři, SBM and Adorare. Furthermore, the thesis describes the materials of the music for liturgy and other Christian fellowship occasions. It contains the list of available songbooks, examples of choosing the music for liturgy, and a database of Czech Christian music with an electronic key, which helps to search liturgical music.

KEY WORDS

The Second Vatican Council; liturgical music; mass with the use of rhythmic instruments; Czech scholas; electronic key for searching Christian music

Obsah

Úvod	7
1 Duchovní a liturgická hudba.....	9
2 Situace před Druhým vatikánským koncilem.....	11
3 Druhý vatikánský koncil.....	14
3.1 Liturgická hudba a její změny po Druhém vatikánském koncilu	15
4 Používání liturgické hudby v českých zemích po Druhém vatikánském koncilu	17
4.1 Výběr hudby pro liturgii	17
4.2 Zpívané části mše svaté	18
4.2.1 Mše svaté se zaměřením na děti	23
5 Tvorba křesťanských kapel a jednotlivců v reakci na Druhý vatikánský koncil.....	24
5.1 Petr Eben.....	24
5.2 Ztracená kapela	28
5.3 Skupina Učedníci	30
6 Současný vývoj.....	32
6.1 KaPři	32
6.2 Schola brněnské mládeže	36
6.3 Adorare	37
7 Materiály pro výběr písní	39
7.1 Elektronický klíč k výběru písní	42
7.2 Příklady výběru písní k liturgii	45
Závěr	47
Seznam používaných zkratk	48
Seznam použitých informačních zdrojů	50
Seznam hudebnin.....	53

Seznam příloh.....	54
--------------------	----

Úvod

Důvodem k napsání této práce je porozumět problematice vývoje české křesťanské hudby po Druhém vatikánském koncilu. Tento koncil totiž znamenal zásadní přerod nejen v katolické liturgii, ale i ve vnímání církve jako celku. Při zaměření na liturgickou hudbu můžeme vidět značné uvolnění způsobů provádění liturgické hudby jak v oblasti používaného jazyka, tak i například doprovodných nástrojů. Právě na takzvanou rytmickou hudbu v liturgii, tedy tu, ve které se používají i jiné nástroje než varhany, a na její rozvoj, bych se chtěla v této práci zaměřit.

Cílem této bakalářské práce je popsat vývoj hudby při liturgii po Druhém vatikánském koncilu a srovnat provádění liturgické hudby před tímto koncilem a po něm. Zároveň si práce klade za cíl popsat náležitosti liturgické hudby a pravidla jejího používání, a rozšířit tak povědomí o těchto předpisech především pro scholy doprovázející liturgii. K tomu by mohl přispět i elektronický klíč pro výběr písní z dostupných křesťanských zpěvníků. Cíl práce je tedy jak teoretický, tak i zčásti praktický.

Hlavními zdroji, ze kterých vycházím a se kterými budu pracovat, jsou *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, konkrétně jejich část *Sacrosanctum Concilium*, kde je důkladně popsán výsledek sněmu koncilních otců ohledně liturgické hudby. Druhým hlavním zdrojem je *Směrnice České biskupské konference pro používání hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*, která z *Dokumentů* vychází, ale také přináší vlastní nový rozměr právě ve vztahu liturgické hudby k mladým lidem.

V úvodu práce se zaměřím na samotný vznik a vývoj vnímání hudby jako duchovní a rozlišení pojmů duchovní hudba a hudba liturgická. V následující kapitole se zaměřím na situaci před Druhým vatikánským koncilem, tedy to, jak se proměňovalo vnímání liturgické hudby již v židovském náboženství, poté v raném křesťanství a dále přes středověk a novověk až po samotnou hranici začátku Druhého vatikánského koncilu.

Třetí kapitola se bude věnovat samotnému Druhému vatikánskému koncilu, základnímu popisu toho, co přinesl, a jakými změnami přispěl zejména v oblasti liturgické hudby. Navazující kapitola se potom zaměří přímo na používání liturgické hudby v českých zemích, a seznámí čtenáře s pravidly používání liturgické hudby tak, jak je uvádí

Směrnice. Tato pravidla se týkají zejména mší svatých za doprovodu kytary či jiných nástrojů než varhan. Zároveň se v podkapitole také zmíním o mších svatých s dětmi a hudby používané pro tuto příležitost.

V páté kapitole se již zaměřím na samotnou reakci na Druhý vatikánský koncil v podobě nové tvorby jednotlivých skladatelů – zejména Petra Ebena, který svou *Truvéřskou mší* značně přispěl do počátečního rozvoje takzvané rytmické hudby při liturgii. Navazuje tvorba křesťanských kapel, a to Ztracené kapely a skupiny Učedníci.

Předposlední kapitola se věnuje současnému vývoji české křesťanské hudební scény. Zahrnuje popis významných křesťanských kapel od počátku nového tisíciletí, jejich vznik, tvorbu a vliv na scénu české duchovní hudby. Do těchto kapel patří Kapela Příchovice, Schola brněnské mládeže a skupina Adorare.

Poslední kapitola popisuje materiály pro výběr písní, a to nejen pro liturgii, ale i pro jiná setkávání křesťanských společenství. Zahrnuje výčet dostupných zpěvníků, mezi něž patří *Koinonia*, *Hosana*, zpěvníky písní chválového charakteru *Ty jsi důvod a Celým srdcem*, *Modlitba zpěvem* od komunity Emmanuel a také zpěvníky popsaných kapel – *Zpívejme si písničku* od Ztracené kapely a zpěvník skupiny Učedníci. Dále obsahuje příklady výběru písní, a zejména databázi českých křesťanských písní spolu s elektronickým klíčem, který pomáhá při jejich vyhledávání, včetně popisu práce s touto tabulkou.

K liturgické hudbě mám sama velmi hluboký vztah, který byl budován již odmalička. Podíleli se na něm nejprve hlavně moji rodiče, kteří sami často doprovázeli mše svaté, a díky kterým jsem se také seznámila s hudbou Ztracené kapely, Učedníků nebo třeba písněmi zpěvníku *Hosana*. Později mě v rámci liturgické hudby formovalo také interdiecézní centrum mládeže Křižovatka Příchovice, kde jsem měla možnost připojit se do přípravy hudby k liturgii, a sama jsem pak také převzala vedení nad scholou doprovázející například obřady Velikonoc. Z tohoto centra pochází také skupina KaPři, které jsem součástí, a zpívám a hraji v ní již několik let, a to opět zejména při liturgii. Mojí motivací pro napsání této práce nebylo tedy pouze teoreticky poznat to, na co se práce zaměřuje, ale hlavně prohloubit svoje znalosti i dovednosti v oblasti liturgické hudby.

1 Duchovní a liturgická hudba

Duchovní hudba zaujímá důležité postavení v každém náboženství a přímo se k němu váže. Hlavním cílem duchovní hudby, ve smyslu náboženském¹, je oslava Boha. Jak říká kardinál Ratzinger² ve své knize *Duch liturgie*: „Kde se člověk setkává s Bohem, tam už si s pouhou řečí nevystačí.“³ Duchovní hudba je tedy prostředkem pro pozvednutí mysli i duše k něčemu nadpozemskému, v křesťanství či židovství k Bohu. Často lze hudbu samotnou rozlišit podle toho, o čem vypráví. Pokud například obsahuje ve svém sdělení biblické verše, vyznání víry nebo mluví o církvi, pak můžeme téměř s jistotou říci, že se o hudbu duchovní jedná.⁴

S duchovní hudbou se můžeme setkat i v dalších, nebiblických náboženstvích. Nahlédneme-li do historie náboženství asijských, setkáváme se s postupným vývojem duchovní hudby. Také jej můžeme vidět v náboženstvích Blízkého východu. Hudba duchovní zde byla nejprve provozována prostým lidem čistě vokálně. Postupně se přenesla na královské dvory a do chrámů, kde byla vedle vokálního způsobu provádění podpořena nově vznikajícími nástroji, které dokázaly melodii hrát.

Tento způsob hry je zaznamenán v historii hudby židovské a Knize žalmů. Zde se mnohokrát vyjmenovávají nástroje pro oslavu Boha a často zaznamenávají i způsob

¹ Pod pojmem „duchovní hudba“ totiž můžeme nalézt mnoho výkladů – duchovní hudba může být například pouze ta, která má nějaký širší, psychologický, rozměr.

² Joseph Ratzinger, papež Benedikt XVI. (1927, Bavorsko). Profesor teologie, filosof a autor mnoha zásadních děl katolické církve (*Úvod do křesťanství* nebo právě *Duch liturgie*). Aktivně se účastnil jednání II. vatikánského koncilu jako teologický konzultant, následně byl jmenován mnichovským a freisinským arcibiskupem a později i kardinálem, dále prefektem Kongregace pro nauku víry a předsedou Papežské biblické komise a Mezinárodní teologické komise. Předsedal komisi pro nový Katechismus katolické církve. v roce 2002 byl zvolen děkanem kolegia kardinálů. po smrti Jana Pavla II. byl v dubnu 2005 zvolen papežem, roku 2013 však ze zdravotních důvodů na papežský úřad rezignoval. Viz *Benedikt XVI.* In: *Iencyklopedie: online slovník náboženství, filosofie a dalších humanitních oborů* [online]. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/benedikt-xvi/>

³ Ratzinger, Joseph (Benedikt XVI.). *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006, str. 119.

⁴ Srov. GABRIELOVÁ, Markéta. *Duchovní hudba a její místo v liturgii po II. vatikánském koncilu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Katolická teologická fakulta UK, str. 9.

přednesu zpěvu.⁵ Již samotné slovo *žalm*, odvozeno z řeckého *psalmos*, znamená „píseň, kterou je třeba zpívat za doprovodu strunného nástroje“⁶. Žalmy pojednávají o celých dějinách izraelského lidu. Nacházíme v nich odpovědi na setkání s Bohem, chvály, prosby i nářky.⁷

Duchovní hudbu dále rozdělujeme na několik typů, z nichž důležitá je hudba sakrální, která je užívána v prostorách pro veřejnou oslavu Boha, tedy ve společenství věřících. Patří sem například hudba provozovaná kantory v židovských synagogách. Liturgická hudba spadá pod hudbu sakrální, přičemž je to taková hudba, která je určená pro užití v liturgii, tedy v katolické bohoslužbě.⁸

Tato práce se věnuje jak hudbě duchovní obecně, tak i hudbě liturgické. Zejména pak jejím pravidlům, a především změnám, jimiž procházela v období druhé poloviny 20. století až do současnosti.

⁵ Srov. GABRIELOVÁ, Markéta. *Duchovní hudba a její místo v liturgii po II. vatikánském koncilu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Katolická teologická fakulta UK, str. 7.

⁶ ZOUHAROVÁ, Marie. *Žalmy, jejich původ a význam*. České katolické biblické dílo [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-b/zalmy-jejich-puvod-a-vyznam/>

⁷ Srov. tamtéž.

⁸ Srov. PAVLÍKOVÁ, Anna. *Současné požadavky na liturgickou hudbu*. Teologické texty [online]. 2005, (1) [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Soucasne-pozadavky-na-liturgickou-hudbu.html>

2 Situace před Druhým vatikánským koncilem

Druhý vatikánský koncil hrál velmi významnou roli ve vývoji liturgické i duchovní hudby 20. století. Již od počátku křesťanské církve se však liturgická hudba musela potýkat s mnoha změnami, mnohokrát byla také zkoušena celková integrita křesťanské církve. Historii liturgického zpěvu i jeho vývoji až do dnešní doby se věnuje kardinál Ratzinger ve své knize *Duch liturgie*, hudbu těsně před Druhým vatikánským koncilem pak popisuje také dominikánský kněz Antonín Čala.

Biblické náboženství mělo již od počátku velmi významný vztah k hudbě. Dokládá to i fakt, že sloveso *zpívat* je jedním z nejpoužívanějších slov v Bibli. Základ bohoslužebného zpěvu byl položen při vysvobození Židů z Egypta po projití Rudým mořem: „Tehdy zpíval Mojžíš a synové Izraele Hospodinu tuto píseň...“⁹. K tomuto chvalozpěvu se připojují každý rok i křesťané ve slavnosti velikonoční noci. Tím si neustále připomínají Boží záchranu, „vytažení z vody“ neboli osvobození Bohem ke „skutečnému životu“, tedy vykoupení ze smrti.¹⁰

Nejvýznamnějším pramenem liturgické hudby židovské obce je Kniha žalmů. I přesto, že není podložena hudební notací, poskytuje představu o hudebních nástrojích i různých způsobech zpěvu. Nově vznikající křesťanská církev tento synagogální způsob zpěvu žalmů přebírá a osvojuje si jej. Dále vznikají nové křesťanské hymny a zpěvy na starozákonním základě, později i na základě novozákonních evangelií a epištol.

Při vstupu křesťanské církve do řeckého prostředí vznikají také různé básnické duchovní skladby, které splývají s řeckou mystikou logu. Právě v tom se objevila možnost určitého rozkolu. Díky používání soukromých žalmových písní a nekanonických spisů bylo možno do křesťanské nauky vnášet vlastní, ničím nepodložené myšlenky. Církevní autority proto zasáhly a zakázaly jejich používání. Kvůli tomu sice došlo k téměř

⁹ Ex 15,1.

¹⁰ Srov. Ratzinger, Joseph (Benedikt XVI.). *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006, str. 120.

úplnému vymizení těchto písní, ale otázka identity biblické víry zde byla mnohem důležitější.¹¹

K dalším změnám došlo při rozdělení na východní a západní liturgii. Východ se stále držel čistě vokální hudby. Ze zvuku jeho mužských chórů vyzařuje posvátná důstojnost. Hudba v západní liturgii se rozvinula do nové podoby, kterou však i nadále určoval gregoriánský chorál a jeho texty.

V pozdním středověku dochází k rozvinutí polyfonie a do bohoslužby po dlouhé době opět vstupují nástroje. S rozvojem umělecké svobody přichází také vzájemné prolínání chrámové a světské hudby, jelikož si umělci nárokují právo na svobodu skládání v liturgii. Jak podotýká kardinál Ratzinger, hudba je v tomto případě skládána a prováděna za účelem prosazení sebe sama, věřící ji prožívají zcela jinak než modlitbu, a tím je její smysl zcela vzdálen původnímu. Zasáhl až Tridentský koncil, který znovu stanovil význam slovní opory v liturgické hudbě a výrazně omezil používání nástrojů.

V období baroka došlo znovu k prolnutí světské a liturgické hudby. Díky velkým dílům skladatelů tohoto období mohl do liturgie vstoupit veškerý jas hudby, který ukazuje na Boží slávu. Opět je zde však podotýkáno, že s grandiózností hrozí také marnivost, která chce postavit sebe sama do popředí.¹²

V 19. století se sakrální hudba již natolik oprostila od původních forem, že se uchýlila k divadelnosti a získala operní charakter. Papež Pius X. na tento popud vydal *Motu proprio*¹³ týkající se liturgické hudby a prohlásil gregoriánský chorál a klasickou polyfonii za jediný zdroj liturgické hudby.

Pius X. v *Motu proprio* prohlašuje, že bohoslužebná hudba má zahrnovat tři složky: posvátnost, uměleckost a všeobecnost. Posvátná je liturgická hudba nejen tím, že je posvátný text, který tlumočí, místo, kde se přednáší, a úkony, při nichž je zpívána. Posvátná je však také tím, že vede věřící k modlitbě a pozvedá jejich mysl k Bohu.

¹¹ Srov. Ratzinger, Joseph (Benedikt XVI.). *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006, str. 126.

¹² Srov. tamtéž, str. 127-128.

¹³ *Motu proprio* je zvláštní papežský dokument, který může zřizovat instituce, popisovat změny práva nebo udělovat privilegia. Vychází z jeho vlastní iniciativy, a ne z rozhodnutí např. některého z kardinálů.

Uměleckost liturgické hudby je vyjádřením pravé krásy, má zvláštní působivost a duše se skrze ni může povznést do nadpřirozeného světa. Kdyby však taková hudba krásná nebyla, nebylo by ani možno těchto účinků dosáhnout. Poslední, avšak neméně důležitou vlastností liturgické hudby, je všeobecnost. To znamená, že i přes všechny kulturní rozdíly různých národů by měla být bohoslužebná hudba postavena na stejném základě a z něj i vycházet, tedy tak, aby se líbila všude všem. Liturgický text je totiž všeobecný (katolický), a je tedy potřeba, aby i hudba byla všeobecná.

Antonín Čala k tomu navíc dodává, že stejně jako se liší architektura chrámů od architektury divadel, tak by se podle mnohých měla lišit liturgická hudba od hudby divadelní či taneční. Zároveň v chrámě nemohou zaznívat všechna díla, která pouze tlumočí liturgický text – mnoho oratorií či velkých motet je na tomto základě postaveno, ale nehodí se k liturgickým úkonům.¹⁴

Dnes se potýkáme s otázkou kulturního univerzalizmu. Kardinál Ratzinger říká, že pokud chceme, aby se křesťanství rozvíjelo do všech stran a zároveň přitom zůstala zachována křesťanská identita, musíme začít u sebe, s vnitřní obnovou. Hudba samotná se podle něj rozpadá v několik směrů, elitářskou klasiku, masovou popmusic, a rock, který vyjadřuje elementární vášně a jedinec se díky němu osvobozuje od sebe samého, což je přímý opak toho, k čemu tíhne duchovní hudba.¹⁵

V historii liturgické hudby biblického náboženství před Druhým vatikánským koncillem tedy nacházíme několik zlomových bodů. Ve starořeckém světě to bylo jasné stanovení používání pouze kanonických žalmů. V raném novověku na mnohé změny v bohoslužebné hudbě reagoval Tridentský koncil, který znovuoobnovil podstatu slovní opory. Na přelomu 19. a 20. století pak zasáhli po sobě dva papežové – Pius X. a Pius XI., kteří upozornili na změny a vyslovili pravidla, kterých by se měla liturgická hudba držet. Se všemi těmito změnami si může pozorovatel říci, že byla křesťanská kultura ochuzena o možné rozšíření. Je však potřeba zdůraznit, že tyto změny byly prováděny s vyšším cílem, a to chránit identitu křesťanské víry.

¹⁴ Srov. ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*. Olomouc: Krystal, 1946, str. 11-12.

¹⁵ Srov. Ratzinger, Joseph (Benedikt XVI.). *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006, str. 130.

3 Druhý vatikánský koncil

Druhý vatikánský koncil byl ekumenický sněm katolické církve – tedy shromáždění katolických biskupů z celého světa.¹⁶ Konal se v letech 1962–1965 po svolání papežem Janem XXIII. Po jeho úmrtí v roce 1962 byl zvolen nástupcem Svatého stolce Pavel VI., který se rozhodl v koncilu pokračovat.

Na koncilu zasedalo kromě papeže i 2540 koncilních otců. Předsedala mu rada z deseti kardinálů. Na koncil však byli připuštěni i laici a zástupci ostatních církví jako pozorovatelé. Jeho hlavním cílem byla celková obnova církevního života. Koncil byl pastorální, to znamená, že jeho hlavním úkolem byla péče církve o lid. Stál na pevných základech definovaných dogmat katolické církve. Také byl koncilem na počátku nové doby – doby sjednocování světa, začátku urbanizace, industrializace a nástupu vědecké racionalizace do lidského života.

Výsledkem Druhého vatikánského koncilu bylo rozvinutí tradiční nauky katolické církve, což mělo dopad především na konkrétní praxi křesťanského života. Podle předního koncilového teologa Karla Rahnera hlavní význam spočívá v tom, že se koncilem katolická církev zcela novým způsobem otevřela světu.¹⁷

V průběhu zasedání byly schváleny čtyři konstituce¹⁸ – Věroučná o církvi, Věroučná o Božím zjevení, O posvátné liturgii a Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě.

¹⁶ Druhému vatikánskému koncilu předcházela První vatikánský koncil, který svolal papež Pius IX. V roce 1969 se konalo první zasedání. o rok později však musel být koncil odročen kvůli prusko-francouzské válce. Formálně byl tento koncil uzavřen až v roce 1960. Viz *II. vatikánský koncil zahájen*. In: Katolik.cz [online]. 1999 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.katolik.cz/citaty/IIVK.asp>

¹⁷ Srov. Pesch, Otto Herman. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: příprava, průběh, odkaz*. Praha: Vyšehrad, 1996, str. 337.

¹⁸ Konstituce jsou pokládány za nejdůležitější dokumenty 2. vatikánského koncilu. Obsahují základní koncilní nauku, tedy vše, co se týká církve a života uvnitř ní. Všechny ostatní dokumenty na ně navazují.

Dále bylo schváleno devět dekretů¹⁹, a nakonec tři deklarace²⁰ týkající se křesťanské výchovy, postoji k nekřesťanským náboženstvím a náboženské svobody.

3.1 Liturgická hudba a její změny po Druhém vatikánském koncilu

Změny v liturgické hudbě jsou popsány v jedné ze čtyř konstitucí Dokumentů, v Konstituci o posvátné liturgii. Koncilem byla přijata a schválena na konci roku 1963. Měla za úkol prohlubovat křesťanský život věřících, a zvláště postarat se o rozvoj a obnovu liturgie.²¹ Kladla si za povinnost postarat se o to, aby věřící dobře rozuměli obřadům a měli na nich aktivní a uvědomělou účast. Objevila se zde tedy potřeba dát prostor národnímu jazyku v modlitbách i ve zpěvech²² a také například při modlitbě posvátného oficia, jeho žalmech a hymnech²³.

Konstituce o posvátné liturgii v kapitole o liturgické hudbě deklaruje, že bohoslužebný zpěv vyniká nad ostatní části umění tím, že je vázaný na liturgii a její slova. Zároveň pomáhá duchovnímu sjednocení věřících a přidává liturgii slavnostnější charakter. Důležité je dodat, že „církve schvaluje všechny formy pravého umění, pokud mají náležité vlastnosti, a přijímá je do liturgie“²⁴. Tím tedy církev v podstatě povolila nové formy hudebního umění pro užití v liturgii, a hranice těchto forem se tím rozšířily do dalších mezí.

Důraz byl dán v oblasti péče o liturgickou hudbu například na „povznesení pěveckých sborů“, a zejména pak opět na význam aktivního zapojení všech věřících při bohoslužebném zpěvu. Proto se obnovila i podstatnost zajištění patřičného vzdělání

¹⁹ Dekrety se vyjadřují k jednotlivým otázkám církve.

²⁰ Deklarace se na rozdíl od dekretů vyjadřují nejzávažnějším a nejakutnějším otázkám, které v církvi vystupují.

²¹ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, str. 133.

²² Srov. tamtéž, str. 144.

²³ Srov. tamtéž, str. 160.

²⁴ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, str. 164.

v liturgické hudbě ve všech katolických edukačních zařízeních – noviciátech, seminářích, školách apod.²⁵

Co se týče nástrojů přípustných při liturgii, jejich omezenost se značně liberalizovala. Stále se přidává velká vážnost varhanám pro jejich povznášející zvuk, avšak jiné nástroje jsou také povoleny. Podmínkou však je, aby byly „ve shodě s důstojností chrámu“ a „skutečně přispívaly k duchovnímu povznesení věřících“²⁶.

Poslední článek kapitoly o liturgické hudbě se věnuje skladatelům liturgické hudby. Jejich posláním má být, aby pěstovali hudbu liturgie nejen pro velké, ale i pro menší sbory, a tím tak napomáhali věřícím k aktivní účasti.

Obecně lze tedy říci, že Druhý vatikánský koncil potvrdil služebné místo hudby v liturgii, která jí má být pouze vyzdvihována a oslavována, ne však přehlšována. Liturgická hudba předchozích staletí je nedocenitelná, ale musí se umět přizpůsobit liturgii a zároveň lidu a jeho aktivní účasti. K této potřebě přispělo také i vydání jednotného kancionálu českých a moravských diecézí v roce 1973.

²⁵ Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, str. 165.

²⁶ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995, str. 166.

4 Používání liturgické hudby v českých zemích po Druhém vatikánském koncilu

Zpěv i instrumentální hudba mají v liturgii obnovené po Druhém vatikánském koncilu zvláštní místo. Spis *Zpívejme Pánu* uvádí, že „z podstaty zpěvu plyne, že má jak individuální, tak společenský rozměr. Proto není divu, že společný zpěv v kostele je pro Boží lid tak dobrým vyjádřením svátostné přítomnosti Boží“²⁷. Dobrá hudba „činí liturgické modlitby křesťanské komunity živějšími a vroucnějšími, aby každý mohl trojjediného Boha chválit a prosit mocněji, pozorněji a účinněji“²⁸.

Od dob druhého vatikánského koncilu nebyl, kromě *Pastýřského listu Mons. Vojtěcha Cikrle k liturgické hudbě*²⁹ z roku 1998, až do roku 2015 v českých zemích vydán jediný oficiální dokument, který by osvětloval problematiku hudby v liturgii. V lednu roku 2013 však dalo zasedání České biskupské konference (dále jen ČBK) podnět Sekci pro mládež ČBK, aby takový dokument připravila. Tím vznikla *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*, která je inspirovaná právě tím, co bylo řečeno na Druhém vatikánském koncilu. Především klade opět důraz na vzdělání v oblasti liturgické hudby i liturgie obecně.³⁰

4.1 Výběr hudby pro liturgii

Směrnice říká, že při výběru hudby pro liturgii by se mělo dbát především na to, aby všechno, co se týká liturgického zpěvu, odpovídalo zároveň liturgické době, smyslu liturgie i jejím částem. Výběr písní tedy závisí na čteních z Bible a textech misálu. Od toho se odvíjí potřeba aktivní spolupráce mezi hudebním vedoucím a celebrantem.³¹

²⁷ Konference katolických biskupů USA. *Zpívejte Pánu: hudba v bohoslužbě*. Praha: Krystal OP, 2017, str. 23.

²⁸ Tamtéž, str. 24.

²⁹ Viz *Pastýřský list otce biskupa k liturgické hudbě*. Musica sacra [online]. 1998 [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://www.musicasacra.cz/wp-content/uploads/2017/02/a199810c.pdf>

³⁰ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 2.

³¹ Srov. tamtéž, str. 8.

Aktivní účast lidu je také záhodno zvážit při výběru hudby pro liturgii. Věřící by měli mít možnost se do zpěvu zapojit, a proto by neměly převažovat sólové části před těmi, kde zpívají všichni. Hudebníci by zároveň měli kriticky posuzovat texty písní, které vybírají pro slavení mše svaté. Pokud možno by se měli vyhýbat jazykovým klišé a dávat přednost textům s hlubší myšlenkou, které zároveň respektují správný přízvuk jazyka, ve kterém zpívají. Důležitou zásadou, kterou *Směrnice* uvádí, je výběr písní s ohledem na vhodnost užití různých nástrojů a stylu zpěvu vzhledem k prostoru, kde se liturgie slaví.³²

4.2 Zpívané části mše svaté

Zpívané části mše svaté se dělí na úvodní obřady, bohoslužbu slova, bohoslužbu oběti a závěrečné obřady.³³ Pro jejich užívání *Směrnice* uvádí různé požadavky, kterým by měly části po stránce obsahové i melodické odpovídat. Těmto požadavkům by měli sbormistři, vedoucí schol či varhaníci vyhovět. Odpovídají totiž podstatě různých liturgických částí a úkonů a zároveň byly schváleny Českou biskupskou konferencí. Vlastnosti zpívaných částí mše nacházíme také ve *Všeobecných pokynech k Římskému misálu*, ze kterých čerpá jak *Směrnice*, tak i tato práce.

Úvodní obřady mají charakter přípravy na eucharistickou bohoslužbu za účelem dosažení jednoty společenství.³⁴ Do nich patří nejprve vstupní zpěv, kterým se zahajuje bohoslužba.³⁵ Ten by měl podporovat jednotu věřících a zároveň nějakým způsobem vypovídat o liturgické době, ve které se liturgie slaví. Jeho neposlední vlastností je doprovázení kněze a ministrantů k oltáři, a proto by měl trvat minimálně po takovou

³² Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 7-8.

³³ Srov. tamtéž, str. 9-14.

³⁴ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* [online]. Editio typica tertia 2002 [cit. 2019-04-03], str. 21. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/23-vseobecne-pokyny-k-rm.pdf

³⁵ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 9.

dobu, kolik času tento úkon vyžaduje. Pokud se vstupní zpěv nezpívá, měla by být přečtena alespoň úvodní antifona z misálu.³⁶

Po úvodním zpěvu kněz pozdraví lid, následuje úkon kajícího, který se obvykle recituje. Po něm se zpívá „Kyrie eleison“ (Pane, smiluj se). Toto zvolání má oslavný charakter, při kterém si věřící vyprošují Boží milosrdenství.³⁷ Při tomto zpěvu se zpravidla střídá zpěvák a lid. Pokud celebrant vybere třetí způsob úkonu kajícího³⁸, tento zpěv se vynechává. Stejně je tomu v případě, že je úkon kajícího nahrazen zvláštním obřadem, například klopením lidu.³⁹

V hymnu „Sláva na výsostech Bohu“ (Gloria), kterým úvodní obřady končí, věřící oslavují Boha. Předzpívá jej většinou kněz či kantor, ke kterému se pak přidá i lid. Gloria se zpívá či recituje každou neděli, kromě doby adventní a postní, a také o slavnostech, svátcích a významných příležitostech. Tento hymnus nelze nahradit žádným jiným zpěvem.⁴⁰ Po Gloria kněz recituje či zazpívá vstupní modlitbu a ukončí tím vstupní obřady.

Bohoslužba slova začíná čtením ze Starého či Nového zákona. Následuje „responsoriální zpěv“, kterým je obvykle žalm. Ten se na toto místo zařazuje zejména proto, že pomáhá rozjímání nad předcházejícím čtením. Pokud je nedostatek zpěváků, měla by se zpívat alespoň odpověď s lidem, avšak žalm lze také celý pouze přečíst. Také jej doprovázející schola může nahradit písní, ve které je zhudebněn žalmový text.⁴¹

³⁶ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* [online]. Editio typica tertia 2002 [cit. 2019-04-03], str. 22. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/23-vseobecne-pokyny-k-rm.pdf

³⁷ Srov. tamtéž, str. 23.

³⁸ Třetím způsobem úkonu kajícího se myslí invokace, které končí slovy: „Pane (Kriste): Smiluj se nad námi“. Viz *Úkon kajícího*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019. [cit. 2019-02-03] Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/uvodni-obrady/ukon-kajicnosti>

³⁹ Srov. Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str.10.

⁴⁰ Srov. tamtéž, str. 9-10.

⁴¹ Srov. tamtéž, str. 10-11.

Další zpívanou částí je zpěv před evangeliem. V něm všichni věřící pozdravují Pána, který k nim promlouvá skrze slova evangelia, a vyznávají tímto zpěvem svou víru. V této části je nejvhodnější použít aklamaci „Aleluja“ s vloženým příslušným veršem, který je uvedený v lekcionáři⁴² nebo v graduálu⁴³. Při zpěvu Aleluja celé shromáždění stojí, kantor či schola předzpívá a dále se aleluja může několikrát opakovat, přičemž verš před evangeliem opět zpívá schola nebo kantor. Aklamaci Aleluja lze zpívat po celý rok mimo dobu postní, kdy ji lze nahradit například hymnem „Chvála tobě, Kriste, Králi věčné slávy“.⁴⁴ O některých svátcích se před aklamaci Aleluja vkládá vlastní sekvence. Povinná je o slavnosti Zmrtvýchvstání Páně a slavnosti Seslání Ducha svatého. Dále se může zpívat po celý velikonoční oktáv⁴⁵, o slavnosti Těla a krve Páně a při památce Panny Marie Bolestné.⁴⁶

V českém prostředí je zvykem také místo aklamace Aleluja zpívat sloku písně (či píseň celou). Ta by měla nějakým způsobem odkazovat k evangeliu, které se bude číst, popřípadě prosit Ducha svatého o milost, aby věřící správně rozpoznali, jak slovo evangelia promlouvá do jejich života.⁴⁷

Po evangeliu a homilii (kázání) se o nedělích a slavnostech zpívá nebo recituje „Krédo“ (vyznání víry) jako souhrn obsahu katolické víry. Krédo může zpívat celé shromáždění najednou, nebo střídavě se scholou. Po Krédu následují přímlyvy jako modlitba věřících

⁴² Lekcionář je liturgická kniha obsahující úryvky z Písma svatého, které se čtou v průběhu liturgického roku.

⁴³ Graduál obsahuje souhrn zpěvů gregoriánského chorálu pro použití v liturgii. Oficiálními knihami graduálů katolické církve jsou *Gradule Romanum* a *Graduale simplex*. Viz *Graduál*. In: *Iencyklopedie: on-line slovník náboženství, filosofie a dalších humanitních oborů* [online]. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/gradual/>

⁴⁴ Srov. *Hudba v bohoslužbě: Hudba při mši svaté*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/liturgicka-hudba/hudba-v-bohosluzbe>

⁴⁵ Prvních osm dní velikonoční doby, tedy týden začínající nedělí Zmrtvýchvstání Páně a končící nedělí Božího milosrdenství, která se také nazývá tzv. Bílá neděle.

⁴⁶ Srov. *Hudba v bohoslužbě: Hudba při mši svaté*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/liturgicka-hudba/hudba-v-bohosluzbe>

⁴⁷ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 11.

za církev, za svět, za trpící a za přítomné shromáždění či celou farnost.⁴⁸ Jednotlivé úmysly včetně odpovědí také mohou být zpívány, popřípadě lze zpívat pouhé odpovědi. Těmi mohou být například „Prosíme tě, vyslyš nás“, „Kyrie, eleison“ či „Pane, smiluj se“.⁴⁹

Slavení eucharistie začíná přinášením darů, chleba a vína. Přinášení darů a jejich příprava je opět doprovázena zpěvem. Zpěv by měl trvat, podobně jako u zpěvu vstupního, minimálně tak dlouho, dokud se dary nepoloží na oltář. Ovšem je vhodné, když zpěv či instrumentální hra trvá po celou dobu přípravy darů, včetně případného okuřování kadidlem.⁵⁰

Po přípravě darů kněz pronáší eucharistickou modlitbu⁵¹, může ji opět recitovat, nebo přednášet zpěvem. Rozčleňujeme ji na několik částí, z nichž lid se zapojuje do dialogu před prefací⁵², chvalozpěvu „Svatý, Svatý, Svatý“ (Sanctus), Tajemství víry (Mysterium fidei) a „Amen“ po závěrečné doxologii.⁵³ Pokud se dialog před prefací zpívá, měla by být zároveň také zpívána samotná preface, tím totiž jasně vynikne její chvalozpěvná povaha. Zpěv „Svatý“ by měl navazovat plynule na předchozí prefaci, aby nevznikl dojem, že jsou preface a Sanctus dvě oddělené části. Tento chvalozpěv

⁴⁸ Srov. *Mešní řád*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/misal/index.htm>

⁴⁹ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 12.

⁵⁰ Srov. tamtéž, str. 12.

⁵¹ Eucharistická modlitba je ústřední částí a vrcholem celé liturgie. V ní se děkuje za stvoření a za vykoupení lidí a prosí Ducha svatého, aby proměnil dary chleba a vína. Kněz pak koná oběť skrze slova Ježíše Krista při poslední večeři a prosí Boha za církev, za svět a za zemřelé. Viz *Eucharistická modlitba*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 05-03-2019]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba>

⁵² Preface je důležitá část eucharistické modlitby, jejíž podstata tkví ve chvále za oběť Ježíše Krista. Viz *Preface*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 05-03-2019]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/preface>

⁵³ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 13.

je také důležité zpívat, protože se tím ukáže jeden z vrcholů eucharistické modlitby.⁵⁴ Pokud se zpívá Tajemství víry, je důležité se před začátkem bohoslužby s předsedajícím knězem domluvit, jakou formu ze tří odpovědí⁵⁵ na toto zvolání vybere. Konečné „Amen“ po závěrečné doxologii⁵⁶ je opět možno zpívat, a to opakovaně.

Po této modlitbě nastává obřad přijímání, který se otevírá modlitbou Páně, „Otče náš“, která opět může být zpívána. Následuje pozdravení pokoje a obřad lámání chleba, který doprovází zpěv „Beránku Boží“ (Agnus Dei). Tento zpěv může být několikrát opakován po tu dobu, než lámání chleba skončí, zakončí se však vždy slovy „Daruj nám pokoj“.⁵⁷

Při přijetí eucharistie knězem začíná zpěv k přijímání. Charakterem tohoto zpěvu je vyjádření duchovní jednoty společenství věřících a radost srdce z osobního setkání s Kristem. Také by měl vyjadřovat vztah k přijímání eucharistie a zároveň ke slovům evangelia. Po přijímání je vhodné začlenit i děkovný chvalozpěv, žalm či hymnus. Zároveň je důležité zajistit, aby zpěváci a hudebníci doprovázející liturgii měli možnost přijmout eucharistii během mše svaté spolu s ostatními věřícími.⁵⁸

Na závěr celé liturgie je možno zpívat závěrečnou píseň, která by měla vyjadřovat vyslání věřících do světa k hlásání evangelia. Také je obvyklé a možné zařadit píseň vztahující se k Panně Marii jako Matce Boží.⁵⁹

⁵⁴ Srov. *Preface*. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/preface>

⁵⁵ Tyto formulace začínají: „Tvou smrt zvěstujeme...“, „Zachraň nás svým křížem...“, nebo „Kdykoli jíme tento chléb...“. Viz *Slova ustanovení a proměňování*. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/slova-ustanoveni-a-promenovani>

⁵⁶ „Skrze něho a s ním a v něm je tvoje všechna čest a sláva, Bože Otče všemohoucí, v jednotě Ducha svatého po všechny věky věků.“ Viz *Texty eucharistických modliteb*. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/texty-eucharistickych-modliteb>

⁵⁷ Srov. *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Praha: Česká biskupská konference, 2015, str. 13.

⁵⁸ Srov. tamtéž, str. 14.

⁵⁹ Srov. tamtéž, str. 15.

Při přípravě všech zpívaných částí liturgie je zapotřebí vybírat takové písně, ve kterých se zrcadlí daná liturgická činnost.⁶⁰ Pro vedoucího doprovázející scholy je důležité dohodnout se s celebrantem ohledně různých otázek k liturgii. Zároveň je podstatné mít na paměti aktivní zapojení věřících do slavení mše svaté, a proto k písním poskytnout alespoň textový podklad. Nakonec je důležité zdůraznit, že nejen hudba, ale i ticho má v liturgii své opodstatnění. Takzvané posvátné ticho před úkonem kajícího, po homilii a po přijímání je součástí bohoslužby a je vhodné jej dodržovat, aby věřící mohli chválit Boha nejen svými ústy, ale i v mlčení, srdcem.⁶¹

4.2.1 Mše svaté se zaměřením na děti

Samostatnou kategorií pro výběr písní pro liturgii tvoří mše svaté se zaměřením na děti. pro ně byla vydána také určitá opatření, která by se, vzhledem k lehce odlišnému charakteru liturgie, měla dodržovat. Opět o nich mluví *Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách*.

U mši svatých s dětmi se zdůrazňuje liturgická výchova dětí ve farnosti i v rodině. Důraz se klade především na přípravu dětí i na jejich aktivní účast. Proto je vhodné vybírat takové zpěvy, které jsou dětem blízké. Neznamená to však, že kvalita textu či melodie bude nižší než při klasické bohoslužbě. Také se podporuje přímé hraní na nástroje dětmi, které může podnítit jejich vztah k Bohu. Důležité je ovšem vždy dát přednost zpěvu před převahou hry na nástroje, která může děti často rozptýlit.

Při výběru písní pro liturgii s dětmi je opět podstatná domluva s celebrantem a seznámení se s obsahem přizpůsobení bohoslužby dětem. Rovněž věnování času pro nácvik písní přede mší svatou je pomocí pro aktivní účast při zpěvu.

⁶⁰ Srov. *Hudba v bohoslužbě: Hudba při mši svaté*. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/liturgicka-hudba/hudba-v-bohosluzbe>

⁶¹ Srov. *Všeobecné pokyny k Římskému misálu* [online]. Editio typica tertia 2002 [cit. 2019-04-03], str. 21. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/23-vseobecne-pokyny-k-rm.pdf

5 Tvorba křesťanských kapel a jednotlivců v reakci na Druhý vatikánský koncil

Druhý vatikánský koncil velmi ovlivnil většinu autorů křesťanské duchovní hudby. Zejména proměna liturgie jako takové přinesla důležitý impuls pro novou tvorbu. Tímto impulsem mohlo být určité otevření katolické církve světu, stejně jako její otevření se vlastním věřícím. Ti se nyní mohli do slavení mše svaté zapojovat mnohem aktivněji než kdykoli předtím, hlavně díky povolení používání národního jazyka při celé liturgii.

Někteří kritici Druhého vatikánského koncilu namítají, že právě otevření se mnoha stranám přineslo ztrátu jakéhosi zahaleného tajemství liturgie. Stejně tak to byla ztráta krásy latinského jazyka a z toho vycházející poměrná ztráta univerzálnosti slavení mše svaté po celém světě, tedy alespoň co se týče jazyka. Přednosti však stále významně předcházejí negativa a ovoce Druhého vatikánského koncilu můžeme v církvi vidět dodnes.

Druhý vatikánský koncil tedy znamenal rozšíření prostoru pro novou duchovní i liturgickou hudbu. Díky proměně vnímání liturgie jako celku se začaly postupem času utvářet různá společenství lidí, kteří nový styl hudby pro liturgii tvořili. Patřila mezi ně například Ztracená kapela či skupina Učedníci, kterým budou věnovány následující kapitoly. Jeden z nejdůležitějších podnětů pro tvorbu těchto kapel však bylo dílo českého skladatele duchovní hudby 2. poloviny 20. století, Petra Ebena.

5.1 Petr Eben

Změny v liturgické hudbě po Druhém vatikánském koncilu s sebou přinesly mnohem větší otevřenost novým možnostem pro skladatele bohoslužebné hudby. Jedním z nich byl Petr Eben, který za svůj život napsal celkem pět mší. Tato kapitola se věnuje *Truvérské mši*, impulsům Ebenova života, které vedly k jejímu napsání, a také její charakteristice.

Petr Eben se narodil v roce 1929 v Žamberku do prostředí milující rodiny, které mu dalo mnoho podnětů pro pozdější práci. Již od malička se setkával s hudbou, která ho neustále obklopovala – jeho otec hrál na housle, bratr na klavír, maminka zpívala a hrála na kytaru. Záhy poté, co přisedl ke klavíru i on, začal skládat. Středověká architektura

Českého Krumlova, do kterého se šest let po Ebenově narození jeho rodina přestěhovala, byla také inspirací pro jeho pozdější dílo. Zejména z toho plynulo okouzlení gotickou monodií, renesančními vícehlasy nebo truvérskými písněmi.⁶² Toto zaujetí trvalo pro Petra Ebena po celý život, a například už z názvu *Truvérské mše* je vidět tato inspirace z dětství.

Výchova ve víře a vzdělanosti jej vždy směřovala k mravnímu dobru. Právě díky vedení rodičů k víře byl od malička vystaven liturgické hudbě, ve které spatřoval veliké kouzlo. v kostele svatého Víta v Českém Krumlově se stal varhaníkem již v deseti letech kvůli odvolání bývalého varhaníka do vojenské služby. Také v mládí několikrát pobýval v cisterciáckém klášteře ve Schlierbachu v Horním Rakousku. Tam byl pozván jako zástupce varhaníka a vedoucího sboru. Za svůj život pak ještě vycestoval do benediktinského kláštera ve francouzském Solesmes a ve švýcarském Monserratu. Hlavním a nejdůležitějším přínosem těchto cest bylo přímé setkání s gregoriánským chorálem a s jeho prováděním.⁶³

Při výběru vysoké školy se projevil zájem Petra Ebena jít studovat na hudební akademii. Do té doby studoval na reálném gymnáziu, a ačkoli musel v době války studium přerušit, v roce 1948 studium dokončil. Na klavír měl od svých šesti let učitelku, která bohužel nebyla dobrou pedagožkou. Na druhou stranu jej nechávala hrát všemožné skladby, a Eben si tak vybudoval široký rozhled a naučil se hrát velmi dobře z listu. Až po válce mu byla doporučena hudební škola v Českých Budějovicích, kde se mu dostalo dobrého vedení. Díky tomu byl po gymnáziu přijat na Akademii múzických umění v Praze do třídy Františka Raucha na klavír. O dva roky později začal studovat skladbu ve třídě Pavla Bořkovce.

Petr Eben získal ve svém životě možnost zabezpečení sebe i své rodiny jen díky svému skladatelskému povolání. Často psal skladby na konkrétní zakázky. Vždy chtěl vědět o jakého člověka, těleso, posluchače či sál se jedná, protože mu to usnadňovalo práci

⁶² Srov. Vondrovicová, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Baronet, 2004, str. 18-19.

⁶³ Srov. tamtéž, str. 39-40.

a upřesnilo formu budoucí skladby.⁶⁴ Některé skladby psal závažně a opatrně, jiné však nárazově a rychle. Jak sám dodává, při skládání většiny duchovních lidových písní tomu bylo právě jako v druhém případě. Vypráví, že k němu často přišel nějaký pan farář a chtěl zhudebnit text, který přinesl, na počkání. Těmto žádostem Eben rád vyhovoval a bral to jako určité Boží volání pro to udělat někomu radost.⁶⁵

Nebylo tomu jinak ani v případě *Truvérské mše*. Skupina „poutníků“⁶⁶ skladatele navštívila a pustila mu svou nahrávku jakési spirituálové mše. Eben byl nadšen jejich odhodláním a pílí pro nácvik, jen s výběrem hudby nebyl tolik spokojen. Toho skupina obratně využila a poprosila skladatele o zhudebnění textu, který mu přinesla. Skladatele především zaujala jakási anonymita textu, zároveň spjatá se společenstvím, ze kterého text vznikl, a jehož autorkou byla Zdenka Lomová. Petr Eben spojil hloubku a prožitky z obsahu s hudbou, a vzniklo tak podle jeho slov dílo, které „tvoří s textem nerozdílný celek“.⁶⁷

Jestliže Eben mluví o skladbě jako o „prosté a naivní“⁶⁸, nemyslí to hanlivě, ba právě naopak. Jak popisuje, text i hudba ustupují do pozadí pod záminkou hlubšího obsahu a prožitku. Melodie je velmi zpěvná, často kráčející po stupnici nebo v terciových skocích, jak je vidět již od začátku skladby. Celkem jistě můžeme usoudit, že to byl skladatelův záměr. Chtěl, aby se liturgická hudba přiblížila lidem – po vzoru Druhého vatikánského koncilu, jehož hlavním cílem byla právě aktivní účast věřících na liturgii. Zároveň ale měl jistě na mysli mladou generaci, která potřebovala posunout novým směrem.

Právě proto zvolil celkem jednoduše interpretovatelnou hudbu, která však v sobě stále nese vyšší uměleckou hodnotu v podobě inspirace středověkými písněmi. Tu připomíná

⁶⁴ Srov. Vondrovicová, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Baronet, 2004, str. 59.

⁶⁵ Srov. Vítová, Eva. *Petr Eben*. Praha: Panton, 1995., str. 238.

⁶⁶ Ve skutečnosti se mohlo jednat o skupinu Poutníci, která poté předvedla *Truvérskou mši* v její premiéře 14. června 1969 v kostele svatého Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze. Viz Vondrovicová, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Baronet, 2004., str. 223.

⁶⁷ Vítová, Eva. *Petr Eben*. Praha: Panton, 1995, str. 239.

⁶⁸ Tamtéž.

svou melodičností, střídáním nálad, ale i například partem dvou zobcových fléten. Jako doprovodný nástroj může být zvolena kytara, klavír, nebo varhany, a popřípadě i bicí nástroje. Part doprovodného nástroje poskytuje prostor jak pro přesnou interpretaci skladby, tak i pro jistou improvizaci v harmonii akordů.

Celá mše je vystavěna na logické posloupnosti všech částí. Ve *Vstupu*, uvedeném přede hrou dvou sopránových zobcových fléten, se celé společenství věřících na začátku nového dne spojuje a zpívá o naději v Bohu. *Mezizpěv*, tedy zpěv před čtením evangelia, je zaměřen na střídání mezi lítostí nad tím, že člověk často zběhne z cesty, a na důvěru, že radost z Boha mohou nalézt ve všech věcech, v „slze, co v slunci roztávala“, v „dětské ruce“, v utěšujících slovech. Při přinášení darů se zpívá „Chleba a víno neseme“, a tato část je v dnešní liturgické praxi možná nejznámější, protože se často zpívá odděleně od rámce celé skladby. Lze se domnívat, že je to jistým rytmickým akcentem, který tato část v refrénu obsahuje, střídajícím se s volnějšími slokami, kde slova písně vyjadřují opět lítost nad tím, co měl člověk udělat, ale neučinil tak.

Ve chvíli přijímání, duchovní podstatě liturgie, dochází k proměně lidského vnímání. V tuto chvíli vyvrcholení mše se mollový duch *Truvérské mše* najednou zvedá do durového, z „času úzkosti“ se stává „čas jásavý, čas rozjasněný“, jak se duše setkává s Kristem v eucharistii. Každý člověk se někdy setká s polohami beznaděje, které jsou vyjádřeny v předchozích částech. Po dopadu na dno se však odráží, a právě v *Přijímání* mu je ukázána cesta ven, světlo na konci tunelu. V závěru, *Díkůvzdání*, člověk v pokoji a míru vyjadřuje díky za setkání s Bohem, vděčnost za maličkosti, „za to, že v stromech přečtu život a jaro v pevné závěži“, i za shledání s dalšími lidmi.

Celá mše je velice dynamickou skladbou, která se skvěle hodí pro liturgický řád. Petr Eben v ní vyjádřil náklonnost ke slovu, kterou se ovšem vyznačuje většina jeho skladeb. Naplňuje tím tak účel liturgické hudby – přiblížit duši věřícího k blízkému Bohu. Zároveň však vypráví příběh a je velice poutavým, působivým, přístupným dílem, které nenásilně vybízí lid k účasti na zpěvu. Tímto vyjadřuje hlavní cíl Druhého vatikánského koncilu, tedy přiblížit lid k aktivní účasti na liturgii.

5.2 Ztracená kapela

Ztracená kapela vznikla při příležitosti osmnáctihodinového postu, který vyhlásil papež Jan Pavel II. v září roku 1981. V Mníšku pod Brdy se tehdy totiž sešli Božena Dynybylová (dnes Šárková), Jana Březovská (dnes Svobodová-Březovská), Vojtěch Dynybyl a Pavel Svoboda, kteří spolu již dříve hráli písně Jany Březovské. Právě na popud Boženy Šárkové vznikla kapela oficiálně, v čele s písničkářkou Janou Březovskou, která zastávala také pozici klavíristky. Pavel Svoboda byl basistou, Vojtěch Dynybyl kytaristou. Mimo jiné se k těmto hudebníkům často přidávali také například Pavel Fišer či Jiří Jirkovský (ti nedlouho poté vytvořili s Janou Březovskou paralelní skupinu Koprhel). Kapela spolu hrála nejčastěji při mších. Koncerty skupiny nebyly moc vítané, zvláště ze strany tehdejší Státní bezpečnosti, která některé členy kapely i vyslýchala.

Jméno kapely nemá ve skutečnosti žádný hlubší význam – členové si pouze poznamenávali do svých kalendářů zkratku „ZK“ pro zkoušku s kapelou. Až později byli nuceni se jménem přijít, a díky této zkratce se (vedle ostatních návrhů, jako např. „zatracení komunisti“⁶⁹) zrodil název Ztracená kapela.

První etapa hraní kapely sahala do roku 1991. Poté odešel nejen kytarista Vojtěch Dynybyl, ale i Pavel Svoboda, který šel studovat na rok do Francie. Jana Svobodová-Březovská i Božena Šárková se mezitím vdaly, a při návratu Pavla Svobody z Francie vzniklo obnovené obsazení spolu s Janem Štěpančíkem. Rodinám se brzy narodily děti. Právě kvůli zoufalému nedostatku písní pro děti se členové rozhodli přeorientovat se na dětský repertoár.⁷⁰

Po přesměrování činnosti skupiny na rodiče s dětmi vzniklo od roku 1992 celkem pět zpěvníků, které byly pojmenovány *Zpíváme si písničku*. Ty obsahují dohromady 144 písní, které mohou hudebníci použít nejen pro přiblížení vztahu dítěte k Bohu,

⁶⁹ Čerpáno z rozhovoru s Pavlem Svobodou.

⁷⁰ Srov. Historie. Ztracená kapela [online]. 2008 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: <http://zk.sdh.cz/site/ztracenakapela/historie>

ale také při hraní na mších s dětmi, které mají v české liturgii poměrně hojné zastoupení. Tomuto druhu mší svatých byla věnována podkapitola 5.2.1 o liturgii zaměřené na děti.

Právě pro mše s dětmi je možné použít Ordinárium⁷¹ od Ztracené kapely, kterému se také přezdívá „dětské“. Důvodem tohoto označení je jednoduchost a krátkost textu oproti klasické verzi za účelem jeho snadného pochopení dětmi. Lze tak vyčíst například ze znění slov druhé části ordinária, *Gloria*:

Sláva na výsostech Bohu
a na zemi mezi lidmi mír.
Vzdáváme ti díky pro tvou velkou slávu,
Pane a Bože, nebeský Králi,
Bože, Otče všemohoucí.
Ty, který snímáš hříchy všeho světa,
přijmi naše prosby, smiluj se, Pane,
smiluj se nad námi.
Jenom ty jsi svatý, jenom ty jsi Pán,
Ježíši Kriste, se svatým Duchem
ve slávě Boha Otce, Amen.

Další písně jsou poměrně známé například díky četnému výskytu ve zpěvnících *Hosana*. Ty mohou být upotřebitelné v liturgii nejen pro děti. Takovou písní je například „Skrze Něj“⁷², kterou napsala Jana Svobodová-Březovská.

Ztracená kapela zaujímá i v současnosti místo mezi přední českou křesťanskou tvorbou pro děti. Stále aktivně doprovází mše svaté se zaměřením na děti, které se často konají ve farnosti Panny Marie Sněžné na Novém Městě v Praze.

⁷¹ *Hosana II.* [hudebnina]. Praha: Portál, 1996, str. 558

⁷² *Hosana I.* [hudebnina]. Praha: Portál, 1993, str. 330

5.3 Skupina Učedníci

Učedníci působili v 80. letech 20. století po celém území Československa. Jejich zakladatel byl písničkář Josef Hrubý, který ke křesťanství konvertoval až v dospělosti po vojenské službě. Hráli především v kostelích při mších, ale nebyli omezení vyloženě na katolickou církev. Často spíše vystupovali v ostatních církvích (adventisté, ČB), protože katolická církev byla hlídána tehdejší režimem mnohem více než církve protestantské. Sice kapela nikdy nebyla pronásledována tehdejší vládnoucí stranou, ale její členové byli nařčeni z narušování socialistické společnosti a režimu.⁷³

Svoji inspiraci bral Josef Hrubý od skupiny Pink Floyd, která své písně zařazovala do tematických celků. Stejně tak Učedníci začali řadit písně Josefa Hrubého do pásem, z nichž první bylo *Haleluja*, které popisuje narození, život a umučení Ježíše Krista, a je tvořeno z dvaceti tří písní. Další pásma byla inspirována příběhy ze Starého zákona, jako *Josef Egyptský* nebo *Mojžíš*. Také věnovali jedno pásmo svatému Františku z Assisi nazvané *Vzpomínky na Františka*. Další pásma jsou inspirována myšlenkami Nového zákona. Pásmo *Racek* bylo navíc napsáno v reakci na stejnojmennou knihu Richarda Bacha.⁷⁴ Jediné album, které není pásmem, je nazváno *Bílá růže*. Vydané bylo roku 1995 a obsahuje pouze šest písní.

Při poslechu či interpretaci písní Učedníků se můžeme setkat s duchovní hloubkou textů, které, přestože se tím spíše řadí mezi čistě duchovní hudbu, také dokážou pojmout veliký záběr požadavků pro hudbu liturgickou. Ačkoli tyto písně stylem mnohdy připomínají písně folkové až trampské, při bližší analýze zjistíme, že jsou ve skutečnosti psány s nárokem nalezení opravdového smyslu. Často vyjadřují různé zkušenosti z duchovního života člověka, a dokážou svou hudbou i textem pozdvihnout mysl od pozemských témat k nadpozemským.

⁷³ Srov. *Skupina Učedníci*. Český rozhlas [online]. Karel Vepřek, 2018 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/hudba/_zprava/539485, a dále: *Skupina Učedníci nebyla pronásledována komunisty*. Český rozhlas [online]. Karel Vepřek, 2008 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/hudba/_zprava/skupina-ucednici-nebyla-pronasledovana-komunisty--539483

⁷⁴ Srov. *Učedníci. Racek* [album]. Praha: Rosa, 1993.

Množství písní Učedníků již téměř zlidovělo. Podle četnosti písní z pera Josefa Hrubého v různých křesťanských zpěvnících, včetně těch pro setkání mládeže, lze vybrat nejhranější či nejznámější písně. Mezi ně patří například „Maria (Máš v duši píseň)“ z alba *Bílá růže*, která se objevuje jak ve zpěvníku *Hosana I.*⁷⁵, tak i, vedle starších zpěvníků ze setkání mládeže, v nejnovějším zpěvníku z Celostátního setkání mládeže v Olomouci z roku 2017⁷⁶.

⁷⁵ *Hosana I.* [hudebnina]. Praha: Portál, 1993, str. 184.

⁷⁶ *Celostátní setkání mládeže Olomouc: Zpěvník* [hudebnina]. Praha: Sekce pro mládež ČBK a Asociace křesťanských spolků mládeže, 2017, str. 47.

6 Současný vývoj

V současné české církvi můžeme najít mnoho kapel, sborů a schol, jež se zabývají interpretací nebo vytvářením nových děl pro liturgii v rámci rytmické hudby. Jejich zástupce lze nalézt například na diecézních centrech pro mládež či na celostátních a diecézních setkání mládeže. Z těch nejznámějších, kteří se objevili na scénách zmiňovaných setkání, můžeme vyjmenovat třeba Scholu brněnské mládeže (SBM), Vesmírnou kapelu (VeKa), valašskou Adorare, pražské Srdcaře, olomouckou Sněženku nebo Kapelu Příchovice (KaPři). Popisem vzniku a působení některých z těchto schol se budou věnovat následující podkapitoly.

6.1 KaPři

Kapela Příchovice neboli KaPři je křesťanské hudební společenství, které se zrodilo při oslavách Velikonoc v roce 2006 na interdiecézním centru pro mládež Křížovatka Příchovice v Jizerských horách.

Toto centrum je provozováno na principu pomoci mladých lidí, kteří do něj přijíždějí několikrát během roku. Pomoc se netýká jen běžného provozu, ale i hudebního doprovodu, a to jak při programu, tak i při liturgii. Hudební skupinka se tvoří často spontánně přímo na místě z dobrovolných muzikantů. Nejvýznamnější událostí centra, na kterou obvykle přijíždí i několik stovek mladých lidí, je oslava Velikonoc. Liturgické obřady Velikonočního tridua⁷⁷ se vyznačují velkým rozsahem a náročností na přípravu ze strany doprovázející scholy. Většina písní musí být zpívána a capella, bez doprovodu nástrojů⁷⁸. Právě u příprav hudby pro liturgii velikonočních obřadů na jaře roku 2006 se sešli budoucí členové KaPrů. Celou hudební skupinku vedl Lukáš Marek s Jitkou Mudrovou (dnes Rosypalovou). Vzhledem k tomu, že přípravy hudby k velikonoční liturgii byly pro hudebníky opravdu časově náročné, rozhodli se, že uspořádají několik

⁷⁷ Velikonoční triduum neboli třídenní je období tří dnů před nedělí Zmrtvýchvstání Ježíše Krista, kdy si křesťané připomínají jeho umučení, pohřbení a vzkříšení.

⁷⁸ Na Zelený čtvrtek „zvony odlétají do Říma“, to v praxi znamená, že všechny zvukové nástroje musí utichnout. Vyjadřuje se tím smutek nad umučením Ježíše Krista a očekávání jeho vzkříšení. Zvony opět přilétají právě při slavení Vzkříšení, tedy v noci před Velikonoční nedělí.

zkoušek v průběhu roku zaměřených na velikonoční repertoár. Tyto zkoušky se začaly uskutečňovat, a tím Kapela Příchovice vznikla.

Jméno KaPři si skupina zvolila jako zkratku Kapely Příchovice, po vzoru starší kapely z centra pro mládež Vesmír v Orlických horách, VeKy (Vesmírná Kapela). Jméno je nejen příhodné tím, že odkazuje na centrum, kde kapela vznikla, ale také tím, že vyjadřuje prastarý křesťanský symbol – rybu⁷⁹.

Členové vznikající kapely se kromě centra pro mládež začali scházet na různých místech po republice, aby spolu nejen zkoušeli, ale také vytvářeli společenství přátel. Vedoucí skupiny se stala již zmiňovaná Jitka Mudrová, která později po vzniku kapely vystudovala operní zpěv na pražské HAMU a sbormistrovství na Pedagogické fakultě UK. KaPři začínali hrát podle původního určení na centru v Příchovicích, brzy se však jejich působení rozšířilo na hraní při liturgii v různých farnostech po republice. Mezi ně patřil například Mělník, pražská farnost sv. Gotharda v Bubenči, farnost sv. Fabiána a Šebestiána v Liboci či pražské Strašnice. Nedlouho po založení se skupina začala věnovat i adventnímu a vánočnímu repertoáru, se kterým připravovala koncerty. Také byla kapela zvána jako hudební doprovod různých akcí pro křesťanskou mládež, například SKAM, Setkání Křesťanské Aktivní Mládeže, které se koná každoročně v Dolních Počernicích.

V březnu roku 2009 skupina nahrála své první album, které neslo název *Nestřhne tě proud*. Toto CD, nahrávané ve velmi amatérských podmínkách v sále Křižovatky Příchovice, obsahovalo deset povětšinou známých křesťanských písní, které byly upraveny v nové aranže. Album bylo poté v květnu pokřtěno při oslavách 30. výročí od založení Křižovatky Příchovice.

Při formování kapely hrála roli i příprava na absolventský koncert sbormistryně Jitky Mudrové. Tento koncert proběhl na jaře roku 2011. Vznikla z něj nahrávka, která byla vydána jako album s názvem *Od narození ke vzkříšení*, jelikož byl repertoár koncertu

⁷⁹ Rybu – řecky *ichthys* – raní křesťané používali jako tajný symbol za dob jejich pronásledování. Písmena tohoto slova jsou totiž zkratkou řeckých slov „Jesus Christos Theú Yios Sóter“, což znamená „Ježíš Kristus, Syn Boží, Spasitel“. Viz *Ichtyis*. In: Katolik.cz [online]. 1999 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/ichtys/>

opravdu zaměřen na pokrytí celého období od adventu až po Velikonoce. Vedle různých evropských koled také obsahoval klasické skladby pro sbor, jako Stabat Mater Fabia Fresiho, či například písně z Taizé, které se vyznačují meditativním způsobem přednesu.

Zlom pro skupinu nastal v roce 2012, kdy byla pozvána jako jedna ze tří hlavních doprovodných kapel Celostátního setkání mládeže (CSM) ve Žďáru nad Sázavou. Tohoto setkání se účastnilo asi 6000 mladých lidí z celé České republiky. Kapela měla možnost také nahrát oficiální hymnu setkání, „Kéž poznají nás po ovoci“, která je dostupná na albu s jinými živými nahrávkami z celostátního setkání. CSM znamenalo zlomový bod především proto, že se působení kapely dostalo do širokého povědomí.

Rok po CSM ve Žďáru vydala kapela první studiové CD s adventním a vánočním repertoárem, se kterým koncertovala již od svých začátků. Toto album obsahuje několik evropských koled, z nichž jedna nese název „Dobryj večir“, podle níž je pojmenované i album. Ve stejném roce skupina doprovázela opět oslavy 35. výročí založení Křižovatky Příchovice.

V roce 2014 byli KaPři pozváni jako hlavní doprovodná kapela Celostátního setkání animátorů (CSA), které se konalo v Třešti. Během tohoto setkání, a zvláště po něm, se začala formovat otázka, jakou cestou by se kapela měla vydat nadále. Přirozeným způsobem však časem vyplynula tvorba sbormistryně Jitky Rosypalové (vdané), která již v minulosti před CSA začala zhudebňovat mnohé žalmy a jiné poetické biblické verše. Osmá kapitola Písně písní byla zhudebněná jako první. Tato píseň – „Lásku neuhasí ani velké vody“ – dostala velkému ohlasu již na CSM ve Žďáru. Další píseň byla napsaná na slova Žalmu 103 dohromady se sedmou kapitolou Zjevení. Tato píseň nese název „Vždyť Bůh tě zná“. Tato píseň je vyjádřením důvěry v Boha i přes nečekané a tíživé situace, se kterými je člověk často konfrontován, jako je například ztráta blízkého člověka:

Člověk je jako tráva,
rozkvétá jako kvítí,

sotva se přežene vítr,
už tu není.

Však Hospodinova sláva
trvá na věky věků,
Hospodinova láska
se nemění.

Vždyť Bůh tě zná,
sám v lásce má.

Beránek nám svou krví
očistil naše roucha,
po svých cestách nás vodí
k Vodě Života.

Nebud'te zarmoucení,
neboť Bůh je ta síla,
která váš život změní,
jeho dobrota.⁸⁰

Během let po CSA se tvorba rozrůstala a s širokým repertoárem brzy začali KaPři vystupovat na koncertech, které nazývali „Žalmění“. Po čtyřech letech, na jaře roku 2018, vydali pod stejným názvem živě nahrávané album. Mnoho žalmů bylo zhudebněno přímo pro mši svatou, jiné se dotýkají osobních událostí v životě, se kterými se posluchač může jednoduše identifikovat. Jak říká sama Jitka Rosypalová: „Není to jen poetický jazyk, co mě na nich uchvátilo. Je to také aktuálnost pocitů, které žalmista vyjadřuje. Žádné vzletné fráze, ale zcela prostě vyjádřený vztah Boha k nám.“⁸¹ Melodická, harmonická i rytmiická stránka žalmů je rozmanitá. Přestože většinu složila sama sbormistryně, aranže

⁸⁰ Viz KaPři. *Žalmění: Vždyť Bůh tě zná* [zvukový záznam na CD]. Praha, 2018.

⁸¹ KaPři. *Žalmění* [booklet CD]. Praha, 2018.

si často vytvářejí hudebníci spontánně v průběhu zkoušek. Na tomto pozadí poté vzniká široké spektrum písní různých hudebních žánrů od folku, popu, funku až po jazz.

Kapela Příchovice každý měsíc doprovází mše svaté v kostele svatého Antonína v pražských Holešovicích. Během třinácti let od jejího vzniku se stala téměř stálou českých schol doprovázejících různá křesťanská setkání, mezi něž patří ta celostátní česká, ale i například německé Katolické dny. Prvotním zaměřením tohoto hudebního společenství je ovšem stále doprovázení liturgie.

6.2 Schola brněnské mládeže

Scholu brněnské mládeže (SBM) tvoří sbor a orchestr mladých lidí z Brněnské diecéze. Založili ji Štěpán Policer a Martin Novák v roce 2002. Původně se schola scházela v brněnské farnosti svatého Jakuba, v tu dobu čítala asi patnáct lidí. První událostí, kterou kapela definitivně začala svou činnost, bylo biřmování v brněnské katedrále svatého Petra a Pavla. Postupem času se uskupení rozrůstalo, a i umístění zkoušek se změnilo – dodnes se schola každý týden soustředí u brněnských minoritů.

Podobně jako KaPři se SBM dostala do širšího povědomí díky setkání mládeže, tentokrát Celosvětového setkání mládeže v Kolíně nad Rýnem v roce 2005, kde doprovázela program v českém národním centru, a ze kterého je dostupný i živý záznam na CD s názvem „Kolínské ozvěny“. Na toto setkání odjela schola s dvacetičlenným orchestrem, skládajícím se převážně ze studentů hudební konzervatoře či akademie, a se sborem čítajícím asi pětáctyřicet členů. Poměrně velké uskupení se zde osvědčilo, a dva roky poté byla SBM vybrána i pro doprovázení setkání celostátního, konaného v Táboře-Klokotech. V tom samém roce vydala schola také své první studiově nahrávané album s názvem „KOMpliment BOhu“ neboli *KOMBO*. To obsahuje sedmnáct křesťanských písní s vlastními aranžemi Ondřeje Múčky, Martina Nováka, Václava Zvěřiny, Františka Fialy, Petra Janovského či Edwina Hawkinse a dalších autorů.⁸²

Schola měla možnost doprovázet návštěvu papeže Benedikta XVI. ve Staré Boleslavi spolu s kapelou Credenc v roce 2009. Dále vystupovala na Celostátním setkání mládeže

⁸² Viz Schola brněnské mládeže: *Hudba* [online]. 2019 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.sbmka.cz/hudba>

ve Žďáru nad Sázavou v roce 2012. Z tohoto koncertu vydala živé DVD při příležitosti oslav 10. výročí od založení. V roce 2016 poté SBM opět doprovázela český program na Celosvětovém setkání mládeže v Krakově, ze kterého bylo opět vydáno album *Deo gratias*. Poslední obdobně velkou událostí, na které schola vystupovala, byl festival UNITED ve Vsetíně v létě roku 2017.

Schola brněnské mládeže zastává s více než 50 členy místo jedné z nejpočetnějších schol v České republice. Vedle různých vystoupení a koncertů, jako třeba Noci kostelů, se věnuje především také doprovázení bohoslužeb. SBM celkem tradičně doprovází slavnost Seslání Ducha svatého či slavnost Ježíše Krista Krále v brněnských farnostech, nejčastěji však u řádu minoritů v brněnském kostele svatého Jana Křtitele a svatého Jana Evangelisty.⁸³

6.3 Adorare

Skupina Adorare je kapelou pop-rockovou, jejíž styl se však také odvíjí od místa jejího vzniku, Valašska. Právě tam v polovině devadesátých let tehdy ještě nepojmenovaná schola vznikla pod vedením Anny Cahlové. Tato vedoucí však v roce 2001 scholu opustila, a skupina se tak začala vést sama.⁸⁴

Oficiálně kapela vznikla v roce 2006 poté, co se účastnili soutěžního festivalu duchovní hudby Hradní tóny v Brumově-Bylnici. V patnáctičlenném složení tuto soutěž vyhráli, a díky ní o rok později natočili své první album s názvem *Voláme k Tobě*. Toto album obsahuje čtrnáct písní, z nichž jsou všechny kromě poslední autorskou tvorbou. Některé písně Adorare z tohoto CD se staly velmi populárními, a dostaly se tak do různých zpěvníků křesťanských písní, například *Koinonia*.⁸⁵

Po prvním úspěchu na scholové soutěži kapela rozšířila svou nástrojovou sekci. Navíc byla obohacena o mnoho nových členů. Skupina se totiž zaměřuje na doprovázení

⁸³ Viz Schola brněnské mládeže: *O nás* [online]. 2019 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.sbmka.cz/o-nas>

⁸⁴ Viz Adorare: *About*. In: Facebook.com [online]. 2019 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/AdorareVK/about/?ref=page_internal

⁸⁵ V tomto zpěvníku lze nalézt píseň od Adorare s názvem *Ať Tě, Hospodine, velebí národy*. In: *Koinonia* [hudebnina]. Olomouc: ADCM. 2016, č. 225.

modlitby adorace, na kterou členové zvali mnoho svých přátel, kteří se ke hraní postupně připojovali. Díky tomu vzniklo velké společenství lidí, kteří spolu hráli na mnoha koncertech, například na setkání mládeže „ActIv8“ na Velehradě v roce 2008 nebo na festivalu Slezská lilie v Ostravě.

Dále skupina hudebně doprovázela Celostátní setkání animátorů v Kroměříži v roce 2010. V tom samém roce vydalo Adorare nové CD, které nese název *v otázkách*. Opět obsahovalo čtrnáct studiově nahrávaných již plně autorských písní.⁸⁶ V roce 2012 byla skupina vybrána jako jedna ze tří doprovázejících kapel Celostátního setkání mládeže ve Žďáru nad Sázavou, společně s VeKou a Kapry. Rok poté kapela vydala zatím jejich poslední studiovou desku s názvem „Nech se vést“, která obsahuje šestnáct autorských písní.

Jak již bylo řečeno, Adorare se zaměřuje především na modlitbu adorace, od níž je také odvozen název skupiny. Pravidelně pořádá takzvané večery chval, které probíhají v duchu chválení Boha zpěvem písní. Mimo to ale skupina stále produkuje novou tvorbu, například vánoční písně. Dále napsali píseň „Maria“, která má za účel povzbudit k modlitbě růžence na úmysl zlepšení současné situace v Evropě.⁸⁷

⁸⁶ Viz *Tvorba: 2. CD – v otázkách*. Adorare [online]. 2019 [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://www.adorare.cz/tvorba/2-cd-v-otazkach>

⁸⁷ Viz *O nás*. Adorare [online]. 2019 [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://www.adorare.cz/prispevek/1/o-nas>

7 Materiály pro výběr písní

Pravidla pro výběr písní byla již popsána v páté kapitole, zejména v její druhé podkapitole *Zpívané části liturgie*. po seznámení se s těmito pravidly a při jejich zohlednění lze hudbu k liturgii pečlivě vybrat. Tato kapitola slouží k pomoci výběru písní pro vedoucí schol či samotné hudebníky doprovázející liturgii, kteří se mohou nechat inspirovat i názornými ukázkami.

V této kapitole je pracováno se zpěvníkem *Koinonia* (KOI), jehož počátky sahají do roku 1993 a první vydání byla samizdatová⁸⁸. Dalšími zpěvníky jsou tři díly zpěvníku *Hosana*: *Hosana 1*, (modrá – H1), *Hosana 2* (zelená – H2), *Hosana 3* (oranžová – H3), které byly postupně vydávány od roku 1993⁸⁹ s cílem zkvalitnit duchovní hudbu provozovanou mladými lidmi. Dále je zde pracováno se *Zpěvníkem z Celosvětového setkání mládeže v Krakově* („Krakovský zpěvník“ – KZ) a zpěvníky z celostátních setkání mládeže – ve Žďáru nad Sázavou („Žďárský zpěvník“ – ŽZ) a v Olomouci („Olomoucký zpěvník“ – OZ). Písně z těchto zpěvníků jsou výběrem různých písní, které byly zařazeny do programu setkání mládeže. Zároveň jsou často používány například na diecézních centrech pro mládež.

V některých vyjmenovaných zpěvnících najdeme rozřazení písní podle toho, jestli je lze k doprovázení liturgie použít, či nikoli. Takto jsou rozřazeny například zpěvníky *Hosana*, ve kterých je seznam písní k liturgickým úkonům dostupný v obsahu na konci zpěvníků. Také se označení možnosti doprovázení písně při liturgii objevuje v nejnovějším vydání zpěvníku *Koinonia*, kde bylo určení písně pro liturgii schváleno i liturgickou komisí České biskupské konference. Zde jsou sice skladby rozřazené, avšak chybí přehledný obsah písní spolu s liturgickými značkami, a to činí hledání písní pro liturgii zdlouhavým či nepřehledným. Ve zpěvnících z celostátních a celosvětového setkání mládeže toto rozřazení úplně chybí, ačkoli jsou tyto zpěvníky také mnohokrát používány pro doprovod liturgie, například na centru pro mládež IDCŽM Křižovatka Příchovice⁹⁰.

⁸⁸ Viz obálka zpěvníku *Koinonia*. [hudebnina]. Olomouc: ADCM. 2016.

⁸⁹ Konkrétně *Hosana 1* v roce 1993, *Hosana 2* v roce 1996 a *Hosana 3* v roce 2006.

⁹⁰ Čerpáno z vlastní zkušenosti autorky práce.

Kvůli tomu musí vedoucí scholy vybírat písně podle vlastního uvážení, které ovšem často nebývá v souladu s předpisy České biskupské konference.

Také proto je do této kapitoly zařazena ukázka z tabulky s vybranými písněmi z těchto zpěvníků, které jsou vhodné pro zařazení do liturgie. Celá tabulka je poté jako elektronický klíč k výběru křesťanských písní popsána v následující podkapitole. Určení písně pro část liturgie je označeno zkratkami – „MV“ pro vstupní zpěv, „ME“ pro zpěv před evangeliem, „MD“ pro zpěv k přípravě darů, „MP“ pro zpěv k přijímání, „MR“ označuje zpěv po přijímání a „MZ“ závěrečný zpěv.

V této ukázce z tabulky je také přidán sloupec liturgické doby (označen jako „Doba“), ve které je možné píseň použít – „AD“ jako adventní, „VÁ“ jako vánoční, „PŮ“ jako postní a „VE“ jako velikonoční. Pokud jsou písně vhodné pro většinu liturgické doby (včetně liturgického mezidobí), je kolonka prázdná. Výběr písní ale vždy předpokládá od vedoucích schol či hudebníků znalost pravidel pro výběr. Některé písně lze proto s uvážením použít i v jiné době, pokud tomu například odpovídá text evangelia.

V dalším sloupci je uvedeno, ke komu se v dané písni obrácíme – „DS“ označuje písně k Duchu svatému, „ŽJ“ pro „Život s Ježíšem“, „PM“ písně k Panně Marii a „SV“ písně ke svatým. Poslední sloupec je věnovaný poznámce, jak se také dají písně zařadit – nejčastějším označením je „AR“ pro písně, které lze využít při modlitbě adorace; také zde nalezneme „ZZ“ pro mše za zemřelé, „KŘ“ pro písně ke křtu, nebo „SM“ pro svatební mše.

Tabulka č. 1 – Liturgické písně a jejich určení

Zpěvník	Číslo	Píseň	Určení v liturgii	Doba	Ke komu	Pozn.
KOI	1	Přijď, Duchu svatý	ME		DS	
KOI	6	Boží Beránku, Tobě patří čest	MP, MR			AR
KOI	62	Všichni jako ovce	MV, MZ	PŮ		
KOI	117	Svatý Michaeli	MZ		SV	
H1	4	Aleluja, Pán vstal	ME	VE		
H1	468	Přijmi, Pane	MD			SM
H2	87	Je krásné být Božím dítětem	MZ		ŽJ	
H2	88	Je révou nám	ME, MD, MP		ŽJ	ZZ
H3	147	Půlnoc vánoční	MV	VÁ		
H3	152	Rosu dejte nebesa	MV	AD		
H3	181	Tobě chceme zpívat	MZ		PM	
ŽZ	66	Hymnus k Duchu svatému	MV, ME, MP		DS	AR
ŽZ	67	Chci být Tvůj	MV, MP			AR
KZ	79	Tobě, Králi, toužím	MR			AR
KZ	88	Větší je náš Bůh	MZ			AR
OZ	56	Oceány	MR			AR
OZ	66	První i poslední (Hymna CSM 2017)	MZ		ŽJ	

7.1 Elektronický klíč k výběru písní

Pro praktické účely nebyl vytvořen pouze fyzický seznam písní, ale především také elektronická tabulka s písněmi z dostupných křesťanských zpěvníků. Seznam písní zpěvníků totiž v elektronické verzi zatím v České republice dostupný nebyl. V programu Microsoft Excel⁹¹, ve kterém byla tato tabulka vytvořena, je možné filtrovat potřebné písně. Tento systém může značně urychlit výběr písní pro liturgii i pro jiné příležitosti. Účelem tohoto úseku práce je vysvětlení práce s touto tabulkou a seznámení s jejími funkcemi.

Hlavní výhodou elektronické tabulky je rychlé nalezení potřebné písně. Pokud vybíráme písně pro liturgii, většinou je dobré mít připraveno v počtu pět až šest písní a ordinárium. Celkově tato tabulka obsahuje téměř 2400 písní, které je možné zařadit jak do liturgie, tak i k jiným aktivitám křesťanských společenství. Tyto písně byly vybrány z 23 zpěvníků, které se nejčastěji používají pro doprovázení liturgie. Ty zahrnují již výše popsané zpěvníky *Koinonia*, *Hosana 1-3* a zpěvníky z celostátních setkání mládeže. Navíc tabulka obsahuje písně ze zpěvníků *Ty jsi důvod: Současné světové chvalo zpěvy* (opět 3 díly), které obsahují písně s autorizovanými překlady písní světových chval⁹². Dále zde nalezneme zpěvník *Modlitba zpěvem* od komunity Emmanuel, který nabízí i celou škálu písní se zajímavě harmonizovanými vícehlasy. Také tabulka pojímá všech šest dílů zpěvníku *Celým srdcem*, které obsahují opět mnoho písní chvalového žánru, avšak na rozdíl od zpěvníku *Ty jsi důvod* jsou českého původu a charakteru. Elektronický klíč také obsahuje písně Učedníků se stejně pojmenovaným zpěvníkem (*Učedníci*), kde je zaznamenána tvorba této skupiny z většiny jejich pásem a alb. Posledním zpěvníkem je pět dílů *Zpíváme si písničku*, souboru písní se zaměřením na děti. Tyto zpěvníky vycházely spolu s tvorbou a nahrávkami Ztracené kapely.

⁹¹ Microsoft Corporation. *Microsoft Office: Excel* [software]. 2019. [přístup 2019-05-04]. Dostupné z: <https://www.microsoft.com/cs-cz/download/office.aspx> [Požadavky na systém: procesor 1,6 GHz nebo rychlejší, dvoujádrový, operační systém Windows 10, Windows 8.1, Windows 7 Service Pack 1, Windows Server 2016, Windows Server 2012 R2, Windows Server 2012 nebo Windows Server 2008 R2, volné místo na disku 4 GB, operační paměť 2 GB RAM (32bitová verze), 4 GB RAM (64bitová verze), rozlišení displeje 1280×768].

⁹² Modlitba chval (anglicky *worship*) je způsob zpívané modlitby, ve které věřící chválí a oslavují Boha.

Při práci s tabulkou nejprve můžeme vybrat, jaký zpěvník máme k dispozici a budeme při doprovodu liturgie či jiné činnosti společenství používat. Po kliknutí na šipku u pole „ZPĚVNÍK“ se rozbalí nabídka dostupných zpěvníků. Z této nabídky si zaškrtnutím příslušného políčka zpěvník lze vybrat (zde pro příklad vybereme zpěvník *Hosana 1*).

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
ZPĚVNÍK	ČÍSLO	PISEŇ	MV	ME	MD	MP	MR	MZ	MU/MO	DOBA	KE KOMU	PŘÍLEŽITOST	DK/PR	D
		i svatý		ME							DS			
		ta		ME		MP						AR		
		je										AR		
		a, dal nám vítězství											DK	D
		idhernému Pánu		ME		MP	MR				ŽJ	AR		
		i, Tobě patří čest				MP	MR					AR		
		aleluja								VE				
		jeho moc a čest				MP	MR					AR		
		io srdce				MP					ŽJ	AR		
		i dát					MR					AR	DK	
		me v nebi						MZ				ZZ		
		zpívat												D
						MP				AD			PR	
		i, Bože			MD						ŽJ	AR		
		zžiši	MV	ME		MP	MR	MZ				AR	DK	
		odina										AR		
		žih					MR				ŽJ	AR		
		ebnici	MV	ME				MZ						
		chválit Pána čas	MV				MR					AR		
		dy	MV	ME	MD	MP	MR	MZ				AR		
		ne, ve chválách žit										OB	DK	
25	Koinonia	22 Chválim Tě, Pane								VE		AR		
26	Koinonia	23 Je stále přítomná										AR		
27	Koinonia	24 Chválu vzdějme					MR					AR		D
28	Koinonia	25 Hosana	MV					MZ		VE		AR		
29	Koinonia	26 Ježíši, jsi svatý									ŽJ			
30	Koinonia	27 Vyzvám a slavím									ŽJ	AR		
31	Koinonia	28 Oslavujeme Otce, Syna i Ducha	MV									AR		
32	Koinonia	28a Oculi omnium										AR		
33	Koinonia	29 Ježíši, nejkrásnější ze všech jmen					MR				ŽJ	AR		

Obrázek č. 1 – Výběr zpěvníku

Podobným způsobem je možné vybírat písně k určitým liturgickým úkonům. V tabulce jsou seřazeny v tomto pořadí: vstupní píseň (MV), píseň před evangeliem (ME), k přípravě darů (MD), k přijímání (MP), po přijímání (MR) a závěrečnou píseň (MZ). Navíc můžeme ve sloupci MÚ/MO vybrat píseň k úkonu kajícínosti (MÚ) nebo vybrat ordinárium (MO).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
1	ZPĚVNIK	ČÍSLO	PISEŇ	MV	ME	MD	MP	MR	MZ	MU/MO	DOBA	KE KOMU	PŘÍLEŽITOST	DK/PR	D
243	Hosana 1	1	Abba Otče												
244	Hosana 1	2	Adventní II.												
245	Hosana 1	3	Aleluja, chvalte Pána					MR					AR		
246	Hosana 1	4	Aleluja, Pán vstal		ME						VE				
247	Hosana 1	5	Aleluja, sláva Bohu										OB		
248	Hosana 1	6	Anežka									SV			
249	Hosana 1	7	Apoštolská		ME										
250	Hosana 1	8	Ať jde Mojžíš										OB		
251	Hosana 1	9	Ať se ti koří celá země										AR		
252	Hosana 1	10	Ave crux								PŮ		AR		
253	Hosana 1	11	Ave Maria, Pán buď s te									PM			
254	Hosana 1	12	Ave Maria (Nikdo nezna									PM			
255	Hosana 1	13	Ave Mariapoli										OB		
256	Hosana 1	14	Až jednou								PŮ		ZZ		
257	Hosana 1	15	Až se čas naplní										ZZ		
258	Hosana 1	16	Až na kříž								PŮ	ŽJ			
259	Hosana 1	17	Až zazní hlas zvonů										ZZ		
260	Hosana 1	18	Betléme								VÁ				
261	Hosana 1	19	Bárka	ME								ŽJ			
262	Hosana 1	20	Beránci									ŽJ			
263	Hosana 1	21	Bojujte dál								VÁ				
264	Hosana 1	22	Betlémská hvězda												
265	Hosana 1	23	Bože, Otče na nebi					MR						DK	
266	Hosana 1	23	Bůh je můj Pán											PR	
267	Hosana 1	24	Boží láska										AR		
268	Hosana 1	25	Boží radost je jak řeka										OB		
269	Hosana 1	26	Boží synové										OB		
270	Hosana 1	27	Broučkova ukolébavka										OB		D
271	Hosana 1	28	Buď Bohu chvála, díky a česť										KR		
272	Hosana 1	29	Buď chválen					MR					AR		
273	Hosana 1	30	Buď vůle tvá					MR							
274	Hosana 1	31	Bože, Otče na nebi											PR	

Obrázek č. 2 – Výběr vstupní písně

Poté, co ve vybraném sloupci zvolíme píseň a chceme pokračovat s výběrem písně pro další liturgický úkon, musíme opět filtr sloupce vrátit do původního stavu – to znamená „Vybrat vše“. Při filtrování dalších sloupců totiž můžeme nalézt pouze takové písně, které vyhovují podmínkám, jež stanovíme (například píseň, která je zároveň vstupní, může být také závěrečná a podobně). Pokud bychom tedy neuvedli sloupec do původního stavu, značně se zúží možnost výběru písní.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
1	ZPĚVNIK	ČÍSLO	PISEŇ	MV	ME	MD	MP	MR	MZ	MU/MO	DOBA	KE KOMU	PŘÍLEŽITOST	DK/PR	D
243	Hosana 1	1	Abba Otče												
293	Hosana 1	49	Dnes jdu k tobě, Pane m									ŽJ			
303	Hosana 1	59	Ejhle Hospodin přijde								AD		AR		
407	Hosana 1	163	Nedělní chvalozpěv								VE				
413	Hosana 1	169	Obětovat znamená												
418	Hosana 1	174	Osvobod' nás pravdou												
435	Hosana 1	191	Píseň odevzdání									ŽJ			
449	Hosana 1	205	Prosbu k Duchu svatému									DS			
456	Hosana 1	212	Přijď, Pane, k nám								AD				
458	Hosana 1	214	Připravujte cestu								AD				
497	Hosana 1	254	Toto je den												
515	Hosana 1	272	Volám haleluja												
536	Hosana 1	400	Radujme se, bratři						MZ		VE				
541	Hosana 1	405	Raduji se nebesa i zem								AD				
542	Hosana 1	406	Slyšme, slyšme píseň								VÁ				
548	Hosana 1	412	Slyš nás								VÁ				
553	Hosana 1	417	Nehleďte vzhůru								VE				
558	Hosana 1	422	Pojď, zpívej píseň jásavu												
563	Hosana 1	427	Jdem k Otci s jeho Syn												
568	Hosana 1	432	Jdu k Božím dveřím												
573	Hosana 1	437	Můj Králi a Bože												
578	Hosana 1	444	Eflatha												
583	Hosana 1	449	Přichází náš Pán									DS			
588	Hosana 1	454	Onyjte prach a smutek z tváří												
593	Hosana 1	459	Dnes ve tvém stojíme domě												
598	Hosana 1	466	Otvírá se brána											SM	
603	Hosana 1	471	Čeká mne den												
608	Hosana 1	476	Zaradoval jsem se												
628	Hosana 1	612	Každý den											AR	
1874															
1875															
1876															

Obrázek č. 3 – Návrat sloupce do původní podoby

Lze samozřejmě diverzifikovat i liturgickou dobu, pro kterou se píseň hodí (záložka „DOBA“) – doba adventní (AD), vánoční (VÁ), postní (PŮ) a doba velikonoční (VE). Doba liturgického mezidobí není nijak označena. Dále lze vybrat, ke komu se píseň vztahuje („KE KOMU“) – „ŽJ“ je zkratka pro „Život s Ježíšem“, takto bývá sekce písní k Ježíši Kristu obvykle označována; „DS“ pro písně k Duchu svatému, „PM“ k Panně Marii, „SV“ pro písně vztahující se ke svatým.

Další sloupec je věnovaný písním k jiným příležitostem v liturgii, jako je křest (KŘ), svatební mše (SM), či mše za zemřelé (ZZ). Dále zde nalezneme písně pro jinou příležitost, než je liturgie – například písně obecné, tedy v liturgii neupotřebitelné, které jsou označeny „OB“. Mezi ně také patří písně k jídlu (stolní), které jsou označeny „ST“. Také je zde označení pro písně, které lze použít při modlitbě adorace (AR).

Předposlední sloupec je věnovaný písním, které vyjadřují díky (DK) či prosby (PR). v posledním sloupci můžeme nalézt písně pro děti (D).

7.2 Příklady výběru písní k liturgii

Při výběru písní pro liturgii je dobré nejprve se seznámit s liturgickými čteními, jež budou obsažena ve mši svaté, kterou schola bude doprovázet. Samozřejmě je nutné být obeznámen s liturgickou dobou a pravidly, které jí náleží. Tato podkapitola slouží k ukázce výběru písní ke konkrétní neděli v liturgickém roce.

Pro příklad vybereme třetí neděli velikonoční z liturgického cyklu C.⁹³ Tato neděle spadá do doby velikonoční, a proto je dobré zařadit zpěvy, které se tématem týkají této doby. pro vstupní zpěv vybereme píseň *Nedělní chvalozpěv*⁹⁴, který se tematicky dotýká velikonoční doby, a navíc také sjednocuje věřící v Bohu například veršem „v radosti spolu slavme dnes den vzkříšeného Pána“.

⁹³ Liturgická čtení jsou k nalezení například na stránkách Liturgie.cz. Konkrétně zde viz 3. neděle velikonoční. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: http://m.liturgie.cz/misal/05velikonoce/03_00.htm

⁹⁴ Viz *Koinonia*. [hudebnina]. Olomouc: ADCM. 2016, č. 128.

Před evangeliem je vhodné zařadit aklamaci Aleluja, a to buď s některým z chorálních nápěvů, či například píseň *Aleluja*⁹⁵ ze zpěvníku *Hosana*.

Jako zpěv pro přípravu darů zvolíme píseň *Požehnaný jsi, Bože, navěky*⁹⁶ ze zpěvníku *Koinonia*. Při volbě této písně je dobré se předem domluvit s celebrantem, jelikož součástí této písně je i recitování žehnacích modlitby nad dary. Tuto modlitbu jindy kněz odříkává sám potichu.

K přijímání vybereme píseň *Miluji Tě vroucně*⁹⁷, která svými slovy: „Tvá církev s touhou zpívá: Přijď, ó Pane zjev svou moc a slávou naplň chrám,“ sjednocuje věřící v chvále Boha, a zároveň vzpomíná také slova evangelia, ve kterém apoštol Petr vyznává svou lásku k Božímu Synu. Pro zpěv po přijímání zvolíme *Píseň spasených*⁹⁸, jelikož odkazuje svými slovy na druhé čtení z páté kapitoly Zjevení svatého apoštola Jana.

V závěrečné písni *Vzývám Tvoje svaté jméno*⁹⁹ se věřící mohou spojit v oslavné chvále za celé stvoření a vykoupení. Také je zde vyslovena víra v naplnění Božího slova ve vlastních životech věřících.

⁹⁵ Viz *Hosana* [hudebnina]. Praha: Portál, 1993, č. 461.

⁹⁶ Viz *Koinonia*. [hudebnina]. Olomouc: ADCM. 2016, č. 13a.

⁹⁷ Viz *Celým srdcem III*. [hudebnina]. Praha: Rosa, 1997, č. 121.

⁹⁸ Viz *Celým srdcem IV*. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2005, č. 166.

⁹⁹ Viz *Koinonia*. [hudebnina]. Olomouc: ADCM. 2016, č. 223.

Závěr

V této bakalářské práci jsem přiblížila pohled na liturgickou hudbu a její vývoj po Druhém vatikánském koncilu vzhledem k situaci před ním. Popsala jsem také hudební uskupení, která vznikala v pokoncilní době. Rovněž bylo popsáno několik současných mladých schol včetně jejich působení a tvorby. Práce také vysvětlila a rozvedla pravidla pro používání liturgické hudby, jak jsou popsána v konstituci *Sacrosanctum concilium* a navazující *Směrnici ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži*. Velký přínos této práce vnímám v elektronickém klíči pro vyhledávání nejen liturgických písní. Cíl práce byl tedy splněn.

V průběhu psaní práce jsem objevila také nové zdroje, ze kterých jsem čerpala. Mezi tyto prameny patří například *Všeobecné pokyny k Římskému misálu*, díky kterým jsem mnohem lépe porozuměla určitým liturgickým úkonům a přiblížila je i čtenářům této práce.

Otázka, která v bakalářské práci nebyla zodpovězena, je situace protestantských církví a jejich ovlivnění Druhým vatikánským koncilem, které bezesporu také proběhlo. Prostor pro popsání vývoje v ostatních církvích vedle římskokatolické je tedy ponechán do budoucna ostatním. Zároveň si myslím, že by se v budoucnu mohl elektronický klíč pro práci s křesťanskými písněmi zprostředkovat do internetové verze, tedy do webové stránky, aby tak byl dostupný opravdu všem, kteří mají zájem písně pro liturgii jednoduše vyhledávat.

Osobně mi práce přinesla mnoho nových poznatků o samotném Druhém vatikánském koncilu i o rozdílech mezi liturgickou hudbou před ním a po něm. Díky tomu jsem si uvědomila, že nebýt tohoto koncilu, současná duchovní i liturgická hudba by mohla být o mnoho chudší. Zároveň mi psaní bakalářské práce přiblížilo pravidla pro používání liturgické hudby, které mohu v budoucnu uplatnit ve vlastní praxi při doprovázení bohoslužeb se scholou.

Seznam používaných zkratek

Podle pořadí, v jakém se v práci objevují:

ČBK – Česká biskupská konference

SBM – Schola brněnské mládeže

MV – Vstupní zpěv

ME – Zpěv před evangeliem

MD – Zpěv k přípravě darů

MP – Zpěv při přijímání

MR – Zpěv po přijímání

MZ – Zpěv na závěr

MÚ – Úkon kajícínosti

MO – Mešní ordinárium

AD – Doba adventní

VÁ – Doba vánoční

PŮ – Doba postní

VE – Doba velikonoční

ŽJ – Život s Ježíšem

PM – Písně k Panně Marii

SV – Písně ke svatým

AR – Písně k modlitbě adorace

ZZ – Písně ke mši za zemřelé

KŘ – Písně ke křtu

SM – Písně pro svatební mši

KOI – *Koinonia*

H1 – *Hosana 1*

H2 – *Hosana 2*

H3 – *Hosana 3*

ŽZ – *Žďárský zpěvník*

KZ – *Krakovský zpěvník*

OZ – *Olomoucký zpěvník*

DK – *Děkovné písně*

PR – *Prosebné písně*

D – *Písně pro děti*

Seznam použitých informačních zdrojů

II. vatikánský koncil zahájen. In: Katolik.cz [online]. 1999 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <http://www.katolik.cz/citaty/IIVK.asp>

3. *neděle velikonoční*. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: http://m.liturgie.cz/misal/05velikonoce/03_00.htm

Adorare: *About*. In: Facebook.com [online]. 2019 [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: https://www.facebook.com/pg/AdorareVK/about/?ref=page_internal

Benedikt XVI. In: Iencyklopedie: on-line slovník náboženství, filosofie a dalších humanitních oborů [online]. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007 [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/benedikt-xvi/>

ČALA, Antonín. *Duchovní hudba*. Olomouc: Krystal, 1946.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Praha: Zvon, 1995.

Eucharistická modlitba. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 05-03-2019]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba>

GABRIELOVÁ, Markéta. *Duchovní hudba a její místo v liturgii po II. vatikánském koncilu*. Praha, 2008. Diplomová práce. Katolická teologická fakulta UK.

Graduál. In: Iencyklopedie: on-line slovník náboženství, filosofie a dalších humanitních oborů [online]. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007 [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/gradual/>

Historie. Ztracená kapela [online]. 2008 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: <http://zk.sdh.cz/site/ztracenakapela/historie>

Hudba v bohoslužbě: Hudba při mši svaté. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/liturgicka-hudba/hudba-v-bohosluzbe>

Ichtys. In: Katolik.cz [online]. 1999 [cit. 2019-03-18]. Dostupné z: <http://www.iencyklopedie.cz/ichtys/>

Jednotný kancionál. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-01-05].

Konference katolických biskupů USA. *Zpívejte Pánu: hudba v bohoslužbě*. Praha: Krystal OP, 2017.

Mešní řád. Liturgie.cz [online]. 2000–2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/misal/index.htm>

O nás. Adorare [online]. 2019 [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://www.adorare.cz/prispevek/1/o-nas>

PAVLÍKOVÁ, Anna. *Současné požadavky na liturgickou hudbu*. Teologické texty [online]. 2005, (1) [cit. 2019-02-16]. Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Soucasne-pozadavky-na-liturgickou-hudbu.html>

Pastýřský list otce biskupa k liturgické hudbě. Musica sacra [online]. 1998 [cit. 2019-06-03]. Dostupné z: <http://www.musicasacra.cz/wp-content/uploads/2017/02/a199810c.pdf>

Pesch, Otto Herman. *Druhý vatikánský koncil 1962-1965: příprava, průběh, odkaz*. Praha: Vyšehrad, 1996.

Pius X. *Motu proprio o posvátné hudbě z 22. listopadu 1903*. [cit. 2019-02-03] Dostupné z: http://www.sdh.cz/sdh_hm/archiv/mo_pro.htm

PIUS XI. *Konstituce Divini cultus (20. prosince 1928)* [cit. 2019-01-05]. Dostupné z: http://www.sdh.cz/sdh_hm/archiv/mo_pro.htm#1.1

Preface. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 05-03-2019]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/preface>

První vatikánský koncil. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-02-05]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prvn%C3%AD_vatik%C3%A1nsk%C3%BD_koncil

Ratzinger, Joseph (Benedikt XVI.). *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006.

Schola brněnské mládeže: *Hudba* [online]. 2019 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.sbmka.cz/hudba>

Schola brněnské mládeže: *O nás* [online]. 2019 [cit. 2019-03-22]. Dostupné z: <https://www.sbmka.cz/o-nas>

Skupina Učedníci. Český rozhlas [online]. Karel Vepřek, 2018 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/hudba/_zprava/539485

Skupina Učedníci nebyla pronásledována komunisty. Český rozhlas [online]. Karel Vepřek, 2008 [cit. 2019-01-06]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/hudba/_zprava/skupina-ucednici-nebyla-pronasledovana-komunisty--539483

Slova ustanovení a proměňování. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/slova-ustanoveni-a-promenovani>

Směrnice ČBK pro používání liturgické hudby při bohoslužbách, zvláště ve vztahu k mládeži. Praha: Česká biskupská konference, 2015.

Texty eucharistických modliteb. Liturgie.cz [online]. 2000-2019 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/eucharisticka-modlitba/texty-eucharistickych-modliteb>

Tvorba: 2. CD – V otázkách. Adorare [online]. 2019 [cit. 2019-06-04]. Dostupné z: <http://www.adorare.cz/tvorba/2-cd-v-otazkach>

Úkon kajičnosti. Liturgie.cz [online]. 2000–2019. [cit. 2019-02-03] Dostupné z: <http://www.liturgie.cz/temata/mse-svata/uvodni-obrady/ukon-kajicnosti>

Vítová, Eva. *Petr Eben*. Praha: Panton, 1995.

Vondrovicová, Kateřina. *Petr Eben*. Praha: Baronet, 2004.

Všeobecné pokyny k Římskému misálu [online]. 2002 [cit. 04-03-2019]. Dostupné z: https://cbk.blob.core.windows.net/cms/ContentItems/296_00296/23-vseobecne-pokyny-k-rm.pdf

ZOUHAROVÁ, Marie. *Žalmy, jejich původ a význam*. České katolické biblické dílo [online]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-b/zalmy-jejich-puvod-a-vyznam/>

Seznam hudebnin

Celostátní setkání mládeže Olomouc: Zpěvník [hudebnina]. Praha: Sekce pro mládež ČBK a Asociace křesťanských spolků mládeže, 2017.

Celostátní setkání mládeže Žďár nad Sázavou: Zpěvník [hudebnina]. Praha: Sekce pro mládež ČBK a Asociace křesťanských spolků mládeže, 2012.

Celosvětové setkání mládeže Krakov: Zpěvník [hudebnina]. Praha: Sekce pro mládež ČBK a Asociace křesťanských spolků mládeže, 2016.

Celým srdcem I. [hudebnina]. Praha: Rosa, 1995.

Celým srdcem II. [hudebnina]. Praha: Rosa, 1996.

Celým srdcem III. [hudebnina]. Praha: Rosa, 1997.

Celým srdcem IV. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2005.

Celým srdcem V. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2006.

Celým srdcem VI. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2015.

Hosana I. [hudebnina]. Praha: Portál, 1993.

Hosana II. [hudebnina]. Praha: Portál, 1996.

Hosana III. [hudebnina]. Praha: Portál, 2006.

KaPři. *Žalmění* [album]. Praha, 2018.

Koinonia [hudebnina]. Olomouc: ADCM, 2016.

Modlitba zpěvem [hudebnina]. Komunita Emmanuel. ISBN 80-901574-7-5.

Ty jsi důvod I. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2008.

Ty jsi důvod II. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2012.

Ty jsi důvod III. [hudebnina]. Praha: Rosa, 2018.

Učedníci [hudebnina]. Praha: Rosa, 1999.

Učedníci. Racek [album]. Praha: Rosa, 1993.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Elektronický klíč k výběru křesťanských písní [tabulka ve formátu .xml].